Ազգ

Azg
armenian daily

Ապրիլ
17
Շաբաթ
1993

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ
Գ տարի, թիւ 71 (322)
գինը՝ 5ռ.
դասիչ 69149
Երեւան 375010
Հանրապետության 47
հեռ. 581841, ֆաքս 562941
տելեքս 243266 CPIRI SU

Թեհրան

Իրանը դատապարտում է Հայաստանին

Իրանը դատապարտեց Հայաստանի ագրեսիան եւ Երեւանից պահանջեց դուրս հանել հայկական զորքերը «Ադրբեջանի բոլոր գրավված տարածքներից»: Այդ մասին է ասվում Ադրբեջանի նախագահ Աբուլֆազ Էլչիբեյին ապրիլի 15-ին ուղղած Իրանի նախագահ Ալի Աքբար Հաշեմի Ռաֆսանջանիի նամակում:

Իրանի նախագահը կարծիք հայտնեց, որ եթե երկու հակամարտ կողմերը հետեւեին հայ-ադրբեջանական հակամարտության կարգավորման 1992 թ. մայիսին Թեհրանում ձեռք բերած պայմանագրի դրույթներին, «իրավիճակը չէր հասնի այդպիսի ողբերգական սահմանագծի»: Նամակում ասվում է, որ Իրանը պատրաստ է մարդասիրական օգնություն ցույց տալ Ադրբեջանի «գրավված» շրջանների փախստականներին: Այս մասին երեկ հաղորդեց Ինտերֆաքս ռուսական լրատվական գործակալությունը:

ԻՖ

Երեւան

Նախիջեւան-Գյանջա զենքի օդային կամուրջ

Հայաստանը պետք է պատրաստ լինի կանխելու

Անդրադառնալով այս շաբաթ ադրբեջանական զինված ուժերի կողմից Հայաստանի Կապանի եւ Տաուշի շրջանների գյուղերի վրա կատարված հարձակումներին, ՀՀ պաշտպանության նախարարության մամուլի ծառայության ղեկավար Արմեն Դուլյանը հայտնեց, թե այդ գործողությունները ցույց են տալիս, որ ագրեսիան ոչ թե Հայաստանի, այլ Ադրբեջանի կողմից է: Նա մի անգամ-եւս հերքեց Քելբաջարը ռուսների կողմից վերցնելու ադրբեջանական աղբյուրների տարածած տեղեկությունները եւ նշեց, որ ադրբեջանցիները նման լուրեր են տարածում, որպեսզի հետո արդարացնեն թուրքական միջամտությունը:

Նրա ասելով, ամեն օր 30 մեքենաներից բաղկացած մի շարասյուն է Թուրքիայից անցնում Նախիջեւան՝ տեղափոխելով մեծ քանակությամբ զենք եւ բուրք զինվորների: Այնուհետեւ Նախիջեւանից օրական 10-15 անգամ քաղաքացիական ինքնաթիռները նրանց տեղափոխում են Գյանջա: Այդ մասին ունենալով հավաստի տեղեկություններ, պաշտպանության նախարարության մամուլի ծառայության ղեկավարն ասաց, թե Հայաստանի կառավարությունը պետք է զգուշացնի Թուրքիային, որ մենք բույլ չենք տա մեր տարածքի վրայով զենք տեղափոխել Ադրբեջան:

«Պաշտպանության նախարարությունն ունի հակաօդային պաշտպանության բոլոր հնարավոր միջոցները, որպեսզի կանխի այդ զենքի տեղափոխումը», ասաց Արմեն Դուլյանը: Նա նաեւ հերքեց ամերիկյան մամուլում տարածված այն լուրը, թե կան հակահայ ծայնագրություններ: Պրն. Դուլյանը դա համարեց սադրանքի տեղեկատվություն, կեղծիք եւ հայտնեց, որ ռուս զինվորների մասնակցության փաստ հերքել է ոչ միայն Հայաստանի պաշտպանության նախարարությունը, այլեւ ռուսական զինված ուժերի ղեկավարությունը:

Մեր զրույցի վերջում պրն Դուլյանը խնդրեց հրապարակել պաշտպանության նախարարության դիմումը, որ բոլոր նրանք, ովքեր կամավոր հիմունքներով պատրաստ են ծառայել զինված ուժերում եւ ունեն անհրաժեշտ փորձառություն, հրավիրվում են ՀՀ պաշտպանության նախարարություն:

«Ազգ»

Ադրբեջանի ներքին գործերի նախարար Իսկանդեր Համիդովը ապրիլի 15-ին հրաժարական է տվել: Այդ մասին Թուրան գործակալությունը հայտնի է դարձել հանրապետության կառավարության լավատեղյակ աղբյուրից: Հրաժարականը դեռեւս չի ընդունվել, սակայն հիմքեր կան ենթադրելու, որ այս անգամ այն կընդունվի: Ինչպես հայտնի է, ներքին գործնախարարի պաշտոնում Համիդովի խայտառակ գործունեությունը շատ էր քննադատվում թե աջերի եւ թե ձախերի կողմից:

Սնարք

Մինսկ

ԱՊՀ ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐԸ ԱՋԱԿՑՈՒՄ ԵՆ ԵԼՑԻՆԻՆ

Տեր-Պետրոսյանը առաջարկում է Ղարաբաղի խնդրի լուծում

Երեկ Բելառուսի մայրաքաղաքում սկսված ԱՊՀ երկրների ղեկավարների արտահերթ գագաթաժողովը քննարկեց ԱՊՀ-ի ամրապնդման հարցը: Նախագահները «Զասլավլ» պետական նստավայրում մեկժամյա փակ զրույցից հետո տեղափոխվեցին ԱՊՀ գլխավոր մասնաշենք, ուր եւ շարունակեցին քննարկումները:

Հայտնի է դարձել, որ հանդիպման ընթացքում Ելցինը դիմել է գագաթաժողովի մասնակիցներին Ռուսաստանի բարեփոխումներին, ինչպես նաեւ Ռուսաստանում տեղի ունեցող ընթացքների վերաբերյալ իր դիրքորոշմանն աջակցելու խնդրանքով: Իսկ նախագահների ընդհանուր տրամադրվածությունը երեւաց արդեն նրանց Մինսկ ժամանելուց հետո: Ուկրաինայի նախագահ Կրավչուկը հայտարարեց, թե իր երկիրը հանդես է գալիս Համագործակցության արդյունավետ գործունեության եւ ԱՊՀ տնտեսական խնդիրների արագ լուծման օգտին: Նույն միտքն է արտահայտել նաեւ Ուզբեկստանի նախագահ Իսլամ Կարիմովը, որը ասել է, թե բացի իրական մեխանիզմների ստեղծումից, հանդիպման գլխավոր նպատակը Ռուսաստանի իրադրությունն է, իսկ գլխավոր խնդիրը՝ Ելցինին աջակցելը: Հայաստանի նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը Մինսկի օդանավակայանում հայտարարել է, թե բոլորի ցանկությունն այն է, որ ԱՊՀ-ն դառնա գործող մեխանիզմ: Հայ-ադրբեջանական կոնֆլիկտի լուծումը ՀՀ նախագահը բաժանել է երկու փուլի, առաջինը՝ պետք է հաստատել կրակի լրիվ դադարեցումն ու ապահովել Լեռնային Ղարաբաղի բնակչության անվտանգությունը, եւ երկրորդ փուլը՝ պետք է քննարկվեն իրավական հարցեր, նախեւառաջ Ղարաբաղի կարգավիճակը: Ղազախստանի նախագահ Նազարբաեւը հայտարարել է, թե Ռուսաստանը մյուս հանրապետությունների կարիքն ունի, իսկ նրանք՝ Ռուսաստանի: Մոլդովայի նախագահ Սնեգուրի կարծիքով, կուրվագծվեն տնտեսական համագործակցության հստակ ուղիները, իսկ Բելառուսի ԳԽ նախագահ Շուշկեւիչի հայտարարության համաձայն, Մինսկի գագաթաժողովը ճանապարհներ կփնտրի նախկինում կնքված համաձայնագրերի համար:

Երեկ ուշ երեկոյան հայտնի դարձավ, որ նախագահների հանդիպման ժամանակ քննարկվել են նաեւ ԱՊՀ տնտեսական դատարանի եւ ազգամիջյան կոնֆլիկտների վերաբերյալ խնդիրները:

Հայտնի դարձավ նաեւ, որ ապրիլի 30-ին նախատեսված հերթական հավաքը հետաձգվել է մինչեւ մայիսի կեսերը: Այն տեղի կունենա Երեւանում:

«Ազգ»

Ճակատ

ՀԻՆ ԹԱՂԼԱՐԻ ՈՒՂՂՈՒԹՅԱՄԲ ԳՐՈՀԸ ԿԱՍԵՑՎԵԼ Է

Երեկ առավոտյան ադրբեջանական կազմավորումները հերթական լայնածավալ գրոհն են ձեռնարկել Հադրութի շրջանի Հին Թաղլար գյուղի ուղղությամբ: Թշնամին փորձել է ճնշել հայկական պաշտպանական շղթան ռազմաճակատի այս հատվածում, սակայն կատաղի մարտերից հետո ետ է շպրտվել նախնական դիրքերը: Այս մասին հաղորդում է Սնարք գործակալությունը, վկայակոչելով ԼՂՀ լրատվության եւ մամուլի պետվարչությունից ստացված տեղեկությունները: ԼՂՀ ինքնապաշտպանության ուժերի մի քանի զինվորներ վիրավորվել են: Ադրբեջանական կողմի կորուստները ճշտվում են:

Նույն աղբյուրները հաղորդում են նաեւ, թե ադրբեջանական բանակը շարունակում է Ֆիզուլու եւ Ջեբրայիլի շրջաններ տեղափոխել ծանր ռազմական տեխնիկա: Տանկերն ու զրահամեքենաները, որոնք երկաթուղով հասցվում են մինչեւ Հորադիզ կայարան, այնուհետեւ իրենց ընթացքով հասնում են Ղարաբաղի հարավային մասույցների ռազմական հենակետեր: Միաժամանակ զգալի կուտակումներ են նկատվում նաեւ Լաչինի մարդասիրական միջանցքի հարավային մասույցներում, որտեղ երեկ եւ նախորդ գիշեր արձանագրվել են առանձին փոխհրաձգություններ: Գորիս–Լաչին–Ստեփանակերտ ճանապարհը գործում է անխափան:

Ադրբեջանական աղբյուրները հաղորդում են, թե երեկ եւ նախորդ գիշեր Ղարաբաղի տարածքից շարունակվում էր Ֆիզուլի շրջկենտրոնի հրետակոծությունը, որի հետեւանքով զոհվել է երկու եւ վիրավորվել ավելի քան 15 ադրբեջանցի: Ըստ նույն աղբյուրների, զոհեր կան նաեւ Աղդամում, որը երեկվա ընթացքում նույնպես հրետակոծվել է Ասկերանի շրջանի տարածքից:

Իրադրությունը համեմատաբար կայուն է եղել Մարտակերտի եւ Քելբաջարի շրջաններում, որտեղ ռազմաճակատի գծի էական փոփոխություններ չեն արձանագրվել: «Ազգ»

ՀՀ

Լայնածավալ գրոհ Տաուշի վրա

Երեկ վաղ առավոտյան Ադրբեջանի Թովուզի շրջանի տարածքից ուժգին հրետակոծության են ենթարկվել Տաուշի շրջանի սահմանամերձ Ներքին Կարմիրաղբյուր, Պառավաքար, Այգեպար եւ Չինարի գյուղերը, ինչպես նաեւ Բերդ շրջկենտրոնը: Այս մասին հաղորդում են Հայաստանի պաշտպանության նախարարության լրատվական ծառայությունից: Հրետանային նախապատրաստությունից հետո ադրբեջանական կազմավորումները լայնածավալ գրոհ են ձեռնարկել: Օրվա առաջին կեսին, պատասխան գործողությունների շնորհիվ, հայկական ուժերին հաջողվել է կասեցնել թշնամու գրոհը եւ լիովին ոչնչացնել հիմնական հենակետերից մեկը՝ միաժամանակ չիրանալով մարտավարական կարեւոր նշանակություն ունեցող մի քանի բարձունքի:

Երեկ ժամը 18-ին Տաուշի շրջանից տեղեկացանք, որ կատաղի մարտերը շրջանի Ներքին Կարմիրաղբյուր եւ Չինարի գյուղերի մատույցներում շարունակվում են: Երեկ օրվա երկրորդ կեսին ադրբեջանական կազմավորումներին հաջողվել է ներխուժել Հայաստանի տարածք եւ վերագրավել մի քանի բարձունք: Կատաղի մարտերի ընթացքում հայկական կողմից զոհվել է չորս զինվոր: Կան բազմաթիվ վիրավորներ: Մեծ կորուստներ կան նաեւ ադրբեջանական կողմից, որոնց թիվը ճշտվում է: Ավելի ուշ Հայաստանի պաշտպանության նախարարությունից տեղեկացանք, որ մարտերն ընթանում են Հայաստանի եւ Ադրբեջանի սահմանային հատվածում, որտեղ լարվածությունը պահպանվում է:

Ադրբեջանական աղբյուրները հաղորդում են, թե Հայաստանի տարածքից ուժգին հրետակոծության են ենթարկվել Ղազախի, Զանգելանի եւ Նոյեմբերյանի շրջանները: Ըստ նույն աղբյուրների, հայկական ուժերը խախտել են Ադրբեջանի սահմանը եւ մտել Նոյեմբերյանի շրջան, սակայն գրոհը կասեցվել է: Հայկական կազմավորումները տալով 10 սպանված, նահանջել են:

«Ազգ»

Բաքու

Թուրք դեսպանը հերքում է զենքի մատակարարումը

Ապրիլի 16-ին Ռուսաստանի զանգվածային լրատվության միջոցները հաղորդումներ տարածեցին Թուրքիայից Ադրբեջանին սպառազինությունների մատակարարումների մասին: Այս կապակցությամբ Թուրան գործակալությունը դիմեց Ադրբեջանում Թուրքիայի հանրապետության դեսպան Ալթան Քարամանօղլուին, խնդրելով մեկնաբանել այդ լուրերը: «Թուրքիայից Ադրբեջան ռազմական ինչ-ինչ բեռների առաքումների մասին խոսակցությունները սադրանք են, որն ունի որոշակի նպատակ՝ արդարացնել որոշ երկրների կողմից Հայաստանին ցույց տրվող աջակցությունը: Թուրքիան Ադրբեջան է առաքել ոչ թե ռազմական, այլ մարդասիրական բեռներ Քելբաջարի շրջանի զաղթականների եւ շրջափակված Նախիջեւանի համար: Խոսքը ցեմենտի, ալյուրի եւ դեղորայքի մասին է», ասաց դեսպանը:

Սնարք

Աշխարհ

400 պաղեստինցիների «Մահվան երթ»

Սեպտեմբերից ի վեր հարավային Լիբանան արտաքսված 400 պաղեստինցիները երեկ «մահվան երթ» կատարեցին դեպի իսրայելական սահման, որին չհասած դիմավորվեցին կրակով: Անհայտ կայ իսրայելական բանակը նրանց ճանապարհը ծածկեց հրետանուց եւ հրասայլերից արձակված արկերով: 400 պաղեստինցիների անտեսվելու եւ արաբական մյուս երկրներից լքվելու զգացողության համահունչ՝ արաբ-իսրայելական բանակցություններում պաղեստինյան պատվիրակության անդամ Հանան Աշրաուին հայտարարեց, թե իրենք պահանջում են Վաշինգտոնում ապրիլի 20-ին նախատեսված բանակցությունների հետաձգումը մեկ շաբաթով: Եգիպտական «Ալ Ահրամ» թերթի երեկվա խմբագրականի համաձայն, այնուհանդերձ, այսօր Դամասկոսում սիրիական, լիբանանյան ու հորդանանյան ներկայացուցիչները կորոշեն մասնակցել բանակցություններին վերոհիշյալ թվականին: Մյուս կողմից, երեկ առավոտ Երուսաղեմի մերձակայքի արաբական բնակավայրերից մեկի մոտ, իսրայելական զինվորներ տեղափոխող ավտոբուսի կողքը ռումբ պայթեց: Սպանվեցին 2 արաբներ, իսկ զինվորների շարքում կան վիրավորներ:

PKK-ի ղեկավարը հրադադար է առաջարկում Թուրքիային

Լիբանանի Բեքաայի հովտում մի անհայտ վայրում երեկ անցկացրած մամուլի ասուլիսում PKK-ի (Քրդական բանվորական կուսակցություն) ղեկավար Աբդուլլահ Օջալանը Թուրքիային առաջարկեց պաշտոնականացնել վերջերս հարավ-արեւելյան Թուրքիայի քրդական շրջաններում գործնապես հաստատված հրադադարը, ավելացնելով, որ որեւէ հրադադար անորոշ չի կարող միակողմանի լինել: Մի քանի ժամ հետո պատասխանելով Օջալանին, վարչապետ Սուլեյման Դեմիրելը հայտարարեց, թե խոսք չի կարող լինել անջատողականների հետ բանակցելու մասին: Վերջիններին նա կոչեց «ահաբեկիչներ ու ոճրագործներ»: Համենայն դեպս, ինչպես հաստատում են Անկարայում, թուրքական կառավարությունը վերջին շրջանում զիջողական կեցվածք է ընդունել երկրում ապրող 10 միլիոն քրդերի նկատմամբ: Օրինակ, վերադարձրել է բազի անվանափոխված քրդական գյուղերի նախկին անունները:

Սերբերը սպառնում են Սրեբրենիցային

Զարգացնելով երկուշաբթի օրը սկսած հարձակումը, սերբական զորքերը երեկ հասան Սրեբրենիցայի մատույցները եւ կանգ առնելով ընդամենը 1 կմ հեռավորության վրա, ներկայումս աշխատում են ՄԱԿ-ի միջնորդների միջոցով հասնել 12 ամիս պաշարման մեջ գտնվող քաղաքի կապիտուլյացիային: Քաղաքի իսլամ պաշտպանները, ըստ սփռողական ռադիոհաղորդակցողների տվյալների, մտադիր են դիրքերը զիջել, պայմանով, որ երաշխավորվի իրենց եւ քաղաքի բնակիչների անվտանգ տեղափոխումը: Միաժամանակ, սերբական հրետանին եւ սնայպերները շարունակում են «սանրել» քաղաքի փողոցները, մինչ ազգաբնակչությունը երկուշաբթի օրվանից ի վեր գտնվում է ապաստարաններում: Իսլամ զինվորները երեկ բնակիչներին տեղափոխելու եկած ՄԱԿ-ի բեռնատարներին սպիտակ էին դարձրել վերադառնալ:

digitised by A.R.A.R.@

ԼՂՀ

Գործողությունները պաշտպանողական

Ստեփանակերտ, 16 ապրիլ, Սնարկ: Այսօր ԼՂՀ լրատվության եւ մամուլի դեպարտամենտը հանդես է եկել հայտարարությամբ, որի մեջ անհիմն է համարել Ադրբեջանի զանգվածային միջոցների պնդումները Ֆիզուլիի եւ Ջեբրայիլի ուղղությամբ ԼՂՀ ինքնապաշտպանության ուժերի հարձակողական գործողությունների մասին: ԼՂՀ լրատվության եւ մամուլի դեպարտամենտի կարծիքով, նման հաղորդագրությունները նպատակ ունեն լարել իրավիճակը Լեռնային Ղարաբաղի շուրջ, արդարացնել ԼՂՀ հարավում Ադրբեջանի ազգային բանակի ակտիվությունը: Ինչպես ավելի վաղ հայտարարել էր Ղարաբաղի ինքնապաշտպանության ուժերի հրամանատարությունը, նշվում է փաստաթղթում, ԼՂՀ զինված ուժերի գործողությունները այդ շրջանում կրում են զուտ պաշտպանողական բնույթ: Իրականում, նշվում է հայտարարության մեջ, Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության Հադրութի շրջանի բազմաթիվ բնակավայրեր օկուպացված են ադրբեջանական բանակի կողմից:

Փաստաթղթում հատուկ նշվում է, որ «հակամարտության խաղաղ կարգավորման Ռուսաստանի նախագահ Բ. Ելցինի նախաձեռնության կապակցությամբ ԼՂՀ ինքնապաշտպանության ուժերի հրամանատարությունը միակողմանիորեն հրաման է տվել դադարեցնել հարձակողական գործողությունները ԼՂՀ եւ Ադրբեջանի Հանրապետության զորքերի շփման ամբողջ երկայնքով: ԼՂՀ իշխանությունները հաստատում են իրենց պատրաստակամությունը հնարավորություն տալու անկախ դիտորդներին տեղում համոզվել, որ Ղարաբաղի ղեկավարությունն իրականում քայլեր է ձեռնարկում կրակը դադարեցնելու ուղղությամբ», ասվում է հայտարարության մեջ: ■

Պաշտոնական

Անցած շաբաթվա ընթացքում ռազմական գործողությունները Լեռնային Ղարաբաղում եւ հայ-ադրբեջանական սահմանում նշանավորվեցին առաջին հերթին ադրբեջանական բանակի զանգվածային գրոհներով հակամարտության գոտու հարավում ԼՂՀ Հադրութի եւ Հայաստանի Կապանի շրջանների, ինչպես նաեւ Լաչինի մարդասիրական միջանցքի հարավային մասույցների ուղղությամբ: Երբ Հադրութի ուղղությամբ ԼՂՀ ինքնապաշտպանության ուժերը կարողացան ոչ միայն լրիվին կասեցնել թշնամու գրոհը, այլեւ անցնել հուժկու հակահարձակման, լռեցնել մի շարք մարտավարական կարեւոր նշանակություն ունեցող հենակետեր եւ ընդհուպ մոտենալ Ֆիզուլու շրջկենտրոնին, ապա Կապանի շրջանի Սրաշեն եւ Ներքին Հանդ գյուղերի վրա թշնամու գրոհը սկզբում հաջողություն ունեցավ. ադրբեջանական բանակն ամբողջ 3 կիլոմետր խորացավ Հայաստանի տարածքում եւ կարճ ժամանակով տիրելով երկու գյուղերին հասցրեց թալանել եւ հրի մատնել: Ճիշտ է, ավելի ուշ հայկական ուժերը կարողացան շպրտել թշնամուն եւ գլխովին ոչնչացնել՝ վերականգնելով Հայաստանի պետական սահմանը, սակայն փաստն ինքնին վկայում է, որ Ադրբեջանն առաջիկայում եւս կարող է փորձել Ղարաբաղի ռազմաճակատներում կրած պարտությունները փոխհատուցել Հայաստանի դեմ ագրեսիվ գործողություններով:

Անցած շաբաթվա ընթացքում խստակեցվեցին նաեւ Հայաստանի դեմ ձեռնարկվելիք հնարավոր հարվածի ուղղությունները: Պատահական չէ, որ ադրբեջանական մեքենան շարունակ տեղեկություններ էր հաղորդում, թե իբր հայկական ուժերը մի քանի անգամ ներխուժել են Զանգելանի շրջան եւ գրավել բազմաթիվ գյուղեր: Երբ սրան ավելացնենք նաեւ այն լուրերը, թե իբր հայկական ուժերը մեկ շաբաթ շարունակ փորձում են գրավել Ֆիզուլու շրջկենտրոնը, հասնել Իրանի սահման եւ դրանով իսկ շրջապատման մեջ առնել Ադրբեջանի հարավ-արեւմտյան բոլոր շրջանները, իսկ հետախուզության տվյալների համաձայն, Լաչինից հարավ նկատվում են ադրբեջանական բանակի մարտական տեխնիկայի (մի քանի տասնյակ միավոր) եւ կենդանի ուժի (մի քանի հազար հետեւակ) զգալի կուտակումներ, պարզ կդառնա, որ ռազմական գործողությունների ծանրության կենտրոնը Մարտակերտի եւ Քելբաջարի շրջաններից, որտեղ ռազմաճակատի գիծը կայունանում է, տեղափոխվում է հարավ: Այս մասին է վկայում նաեւ այն հանգամանքը, որ ադրբեջանական բանակը երկու օր շարունակ (ապրիլի 13-ին եւ 14-ին) փորձում էր գրոհել Մարտունու ուղղությամբ՝ միաժամանակ Ղուբաթլիից եւ Ջեբրայիլից հարվածելով Լաչինի միջանցքին ու Հադրութի շրջանի հարավին:

ԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅԱՆ ՆՈՐ ՓՈՒԼ ՂԱՐԱԲԱՂՈՒՄ

Մարտակերտի եւ Քելբաջարի շրջաններում իրադրության հարաբերական կայունությունը հասկանալի է՝ ընդհանուր առմամբ ռազմաճակատի գիծն անցնում է լեռնաշղթաների ջրբաժան հատվածով եւ բավականին կայուն է, բացի այդ էլ, զինված կազմավորումներին անհրաժեշտ է որոշ դադար եւ ստեղծված նոր իրավիճակը «մարսելու» ժամանակ: Ինչ վերաբերում է ռազմաճակատի ավանդաբար լարված Ասկերան-Աղդամ հատվածին, ապա այստեղ անդորրը ենթադրել է տալիս, թե Ադրբեջանը գոնե ժամանակավորապես հրաժարվել է հարվածի հիմնական ուղղությունից եւ գերադասում է Աղդամի շրջանի ռազմական հենակետերն օգտագործել որպես նյակներ Մարտունու շրջանի դեմ ձեռնարկվող հարձակումների համար, դրանով իսկ թեթեւացնելով Ֆիզուլու եւ Ջեբրայիլի խմբավորումների «գործը»:

Ինչ վերաբերում է Քելբաջարի շրջանում իբր ծավալված պարտիզանական մարտերին, ապա ակնհայտ է, որ Ադրբեջանի կողմից նման լուրերի տարածումը միայն մի նպատակ ունի՝ սեփական ժողովրդի աչքում մեղմել շրջանի վերջնական պարտության ծանրությունը, քանզի զուտ ռազմական առումով այդ շրջանը կարող է գրավել միայն նա, ով տիրում է Մարտակերտի շրջանին կամ առնվազն Թարթառ-Մարտակերտ-Քելբաջար ճանապարհին: Ուստի պատահական չէ, որ խոսելով պարտիզանական կռիվների մասին եւ դրանով իսկ բարձր պահելով այդ շրջանի ռազմական գործողությունների տոնայնությունը, Ադրբեջանը միաժամանակ շարունակում է պնդել, թե Քելբաջարը գրավվել է հայ-ռուսական համատեղ ուժերի կողմից: Այսինքն զիջակցելով ռազմական առումով շրջանի կորուստը, Ադրբեջանը հույսեր է փայփայում այն «խաղաղ ճանապարհով» վերագրավել:

Ի մի բերելով անցյալ շաբաթվա ռազմական գործողությունները, կարելի է ենթադրել, որ բուն ղարաբաղյան պատերազմը թեւակոխում է հարաբերական կայունության նոր փուլ, որը, սակայն, ինչպես հուշում է պատերազմի երկամյա փորձը, սովորաբար երկար չի տեւում:

ԱՐՍԵՆ ԲԱՂԴԱՍԱՐՅԱՆ

Բաքու

Կանանց գումարտակ Ադրբեջանում

Թուրքիայի նախագահ Թուրգութ Օզալի Ադրբեջան կատարած այցելության ընթացքում տիկին Սեմրա Օզալը այցելեց կամավոր կանանց առաջին գումարտակը, որը ստեղծվել է Դիլյարա Ալիեւայի անունը կրող Ադրբեջանի կանանց իրավունքների պաշտպանության միության նախաձեռնությամբ, եւ հաջողություն մաղթեց այդ հայրենասիրական գործին: Առ այսօր մոտ 3 հազար դիմում է ներկայացվել ազգությամբ ադրբեջանցի, լեզգի, ռուս, հրեա կանանցից, որոնք ցանկանում են ընդգրկվել գումարտակի կազմում: Ընդունելուց եւ թեկնածուներին հաստատելուց հետո (ծառայության թույլատրվում են 18-40 տարեկան կանայք, որոնք ֆիզիկապես առողջ են եւ չունեն անչափահաս երեխաներ) կանցկացվի 3-6 ամսյա նախապատրաստական փուլ պաշտպանության նախարարության զորանոցներում, եւ կստեղծվեն հատուկ վաշտեր: Սնարկ

ՄԱԿ-ն էլ է օգնում

Ադրբեջան շարունակվում է առաքվել Քելբաջարի շրջանի փախստականների համար նախատեսված մարդասիրական օգնությունը: ՄԱԿ-ի փախստականների գործերով գերագույն կոմիսարիատի ներկայացուցչի հաղորդագրության համաձայն, մոտ օրերս Բաքու կհասցվի 2100 վրան, անկողնային սպիտակեղենի 10 հազար ծեծք, 2500 խոհանոցային պարագա, պլաստիկային ծածկոցների 500 փաթեթ: Սնարկ

Օգնում են փախստականներին

Ադրբեջանի տարածքում գտնվող փախստականների կարիքները հոգալու համար բյուջեով նախատեսված 17 միլիարդ ռուբլուն անհրաժեշտ է ավելացնել եւս 7-ը, հայտարարեց Ադրբեջանի խորհրդարանի փախստականների հարցերով եւ սփյուռքի հետ կապերի հանձնաժողովի նախագահ Վագիֆ Կասումովը: Նրա խոսքերով, դա պարզ դարձավ փախստականների ժամանակավոր բնակության շրջանները 14 պատգամավորների գործուղումից հետո: Կասումովը հաղորդեց նաեւ, որ վերջին օրերի ընթացքում մշտական բնակության վայրերը հարկադրաբար լքած անձանց գործերով պետական կոմիտեն նրանց է հատկացրել 32.5 միլիոն ռուբլի: Ամեն փախստականին տրվում է 1000 ռուբլու միանվագ նպաստ եւ օրական 100 ռուբլի սնվելու համար: Սնարկ

«Կյանք Ադրբեջան»-ը պահանջում է

Ըստ «Կյանք Ադրբեջան» կուսակցության, անհրաժեշտ է պատերազմ հայտարարել Հայաստանին եւ փոխել արտակարգ վիճակը ռազմականի, դադարեցնել հանրապետության պաշտպանության նախարարության գործունեությունը եւ նրա ֆունկցիաները փոխանցել անցյալ տարի ստեղծված պաշտպանության պետական կոմիտեին, ստեղծել ռազմարդյունաբերական համալիր եւ զորակոչել, առանց որեւէ արտոնությունների, 18-40 տարեկան տղամարդկանց: Կուսակցության ղեկավարության կարծիքով, այդ միջոցառումները պետք է փրկեն Ադրբեջանի պետականությունը: Սնարկ

Թուրքիան օգնում է Ադրբեջանին եւ Նախիջեւանին

Ապրիլի 16-ին Թուրքիան Ադրբեջան առաքեց մարդասիրական օգնություն: Ադրբեջանում Թուրքիայի դեսպանության մամուլի ծառայության հաղորդման համաձայն, բեռը Բաքու է առաքվել Թուրքիայի ռազմաօդային ուժերի ռազմափոխադրական ինքնաթիռով: Օգնությունն իրենից ներկայացնում է 7 տոննա դեղորայք, 250 կիլոգրամ պլազմա, 3 տոննա շաքար եւ 3 տոննա կարագ: Մամուլի ծառայության հաղորդման համաձայն, այդ օգնությունը նախատեսված է Քելբաջարի շրջանի ադրբեջանցի գաղթականների համար: Նույն օրը Թուրքիայի կառավարությունը մարդասիրական օգնություն է առաքել Նախիջեւանի Ինքնավար Հանրապետությանը: Այն կազմված է 100 տոննա ալյուրից, 10 տոննա շաքարից եւ 10 տոննա կարագից: Սնարկ

Կարճ

Ստեղծվում է ԱԷՄ կորպորացիա

Երեւան, 16 ապրիլ, Սնարկ: Հայաստանում ստեղծվում է ԱԷՄ պետական խոշոր կորպորացիա: Այդ մասին Սնարկի թղթակցին հայտնեցին Հայաստանի արդյունաբերական շրջանակներում:

ԱԷՄ-ը կմիավորի հանրապետության մի շարք էլեկտրատեխնիկական ձեռնարկությունները: Դրա ստեղծումը թելադրված է Հայաստանի արդյունաբերության նախարարության ընդհանուր ռազմավարությամբ, որը ձեռնամուխ է եղել ազգային արդյունաբերության էլեկտրատեխնիկական, քիմիական, մեքենաշինական եւ այլ ճյուղերի մի քանի խոշոր պետական միավորումների ստեղծմանը: ■

Ծրցան

Ադրբեջանը շարունակում է հալածյալի դերը

Հինգշաբթի օրը Ադրբեջանի նախագահի մամուլի ծառայությունը տարածել է մի հայտարարություն, որտեղ ասվում է, թե Ադրբեջանը պատրաստ է քաղաքակիրթ ձեւով լուծել ազգային ինքնորոշման խնդիրը՝ հաշվի առնելով Հայաստանի եւ Ադրբեջանի միջեւ ծագած հակամարտության բոլոր կողմերը: Լրատվական ծառայության կարծիքով, այդ խնդրի լուծմանը մասնավորապես կարող էր նպաստել Հայաստանի տարածքից 230 հազար ադրբեջանցիների, քրդերի եւ ռուսների բռնագաղթման, ինչպես նաեւ զանգվածային վանդալիզմի եւ Հայաստանի զինված ուժերի գործունեության իրավաքաղաքական գնահատականը: Այդ գործողությունների հետեւանքով, ասվում է հայտարարության մեջ, Հայաստանում զոհվել է 500 եւ վիրավորվել՝ 1200 ադրբեջանցի, Ադրբեջանում ավերվել է 120 քաղաք եւ գյուղ, զոհվել եւ վիրավորվել է 10 հազար խաղաղ բնակիչ, մոտ կես միլիոն մարդ փախստական է դարձել:

Ադրբեջանը, ըստ փաստաթղթի, դեմ է ինքնորոշման խնդիրը քաղաքական ճնշման եւ տարածքային պահանջների նպատակով օգտագործելուն: «15 միլիոն ադրբեջանցիներ ապրում են Իրանում, 600 հազար Վրաստանում, 100 հազար Դաղստանում, եւ նման մոտեցումը կարող է շրջանում հանգեցնել անշրջելի ապակայունացման», ընդգծվում է հայտարարության մեջ: Վերջում մեկ անգամ եւս ընդգծվում է Ադրբեջանի պատրաստակամությունը հայ-ադրբեջանական հակամարտության խաղաղ կարգավորման վերաբերյալ՝ պայմանով, որ «հայկական զորքերն անհապաղ դուրս բերվեն բոլոր բռնազավթված տարածքներից»:

Մի խոսքով, այս ամենի մեջ միակ նորությունն այն է, որ Ադրբեջանն առաջին անգամ հանդես է գալիս [illegible] փորձելով օգտագործել «ադրբեջանական գործոնը» հարեւան երկրներում եւ հույս ունենալով դրա շնորհիվ ազդել հայ-ադրբեջանական հակամարտության եւ ռազմական գործողությունների ընթացքի վրա: Ինչ վերաբերում է ադրբեջանական համարվող այն 120 բնակավայրերին, որոնք ավերվել են պատերազմի ընթացքում, ապա հարկ է հիշել, որ դրանց առնվազն կեսն ավերվել է նույն ադրբեջանական բանակի կողմից: «Ազգ»

Ստեփանակերտ

Ազգայնականները դեռեւս ձերբակալված

«Ազգ»-ն արդեն տեղեկացրել էր, որ մարտի 13-ին Ստեփանակերտում ՊՊԿ-ի կողմից ձերբակալվել են Հայ ազգայնականության ճակատ կազմակերպության ղեկավար Հակոբ Խաչատրյանը, անդամներ Արմեն Սարգսյանը, Սամվել Մանուկյանը, մեքենայի վարորդ Յուրան եւ մի քանի այլ մարդիկներ, որոնցից Արթուր Առուստամյանը հաշմանդամ է: Վերջինս ազատ է արձակվել, բայց մյուսները դեռեւս ձերբակալված են: Երեկ խմբագրություն այցելեց ՀԱՃ-ի անդամներից մեկը եւ տեղեկացրեց, թե 30 օր անցել է, բայց ըստ արտակարգ դրության մասին օրենքի, ոչ մի մեղադրանք չեն ներկայացնում ձերբակալվածներին, եւ ոչ էլ բաց թողնում: ՀԱՃ-ի ղեկավար Հակոբ Խաչատրյանը հացադուլ է հայտարարել: Իսկ կազմակերպության մի քանի անդամներ, որոնք գտնվում են Երեւանում, նկատել են, թե իրենց նույնպես հետեւում են:

«Ազգ»

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Երեւանի անասնաբուժական-անասնաբուծական ինստիտուտը հայտարարում է հեռակա ուսուցման 1993 թ. ընդունելություն անասնաբույժ-տեխնոլոգ եւ անասնաբույժ մասնագիտություններով:

Ուսման տեւողությունը 3 տարի, տարեկան ուսման վարձը 10000 ռուբլի, որը հետագայում ենթակա է ինդեքսավորման:

Շրջանավարտներին կտրվի հետեւյալ բարձրագույն կրթության դիպլոմ: Ուսումը շարունակել ցանկացող շրջանավարտները կարող են սովորել միամյա ցերեկային համապատասխան դասընթացներում, որի ավարտական քննությունները հանձնելուց հետո կստանան բակալավրի աստիճան:

Անասնաբույժ-տեխնոլոգ մասնագիտությամբ կարող են ընդունվել միջնակարգ կրթությամբ անձինք, ովքեր աշխատում են արտադրության մեջ, իսկ անասնաբուժության մասնագիտությամբ՝ ովքեր ունեն անասնաբուժական միջնակարգ կամ ագրոտեխնիկական կրթություն եւ աշխատում են մասնագիտությամբ:

Դիմումները տրվում են ինստիտուտի ռեկտորի անունով: Դիմումին կցվում են միջնակարգ կրթության փաստաթուղթը (բնագիր), տեղեկանք աշխատավայրից, տեղեկանք առողջության մասին (ձեւ 86-ու), վեց լուսանկար 3x4 չափի: Անձնագիրը ներկայացվում է անձամբ:

Ընդունելությունը կատարվում է հարցազրույցի արդյունքներով եւ միջնակարգ կրթության ատեստատի համապատասխան առարկաների գնահատականներով: Հարցազրույցն անց է կացվելու կենսաբանությունից եւ քիմիա առարկաներից:

Մրցույթի ժամանակ առավելությունը կտրվի ընտրած մասնագիտությամբ արտադրության մեջ աշխատողներին: Ինստիտուտ ընդունվածներն օգտվում են ուսանողների համար սահմանված արտոնություններից:

Դիմումներն ընդունվում են մինչեւ 1993 թ. ապրիլի 30-ը: Հարցազրույցը եւ ընդունելությունը՝ մինչեւ մայիսի 15-ը:

Անձնական փաստաթղթերը ներկայացնելիս, ընթացիկ ծախսերի համար դիմորդը ինստիտուտի դրամարկղ պետք է մուծի 300 ռուբլի, որն անկախ ընդունելության արդյունքից չի վերադարձվում:

Ընդունելության հարցերով դիմել ընդունող հանձնաժողովին հետեւյալ հասցեով՝
Երեւան 25, Նալբանդյան 128, հեռախոս 52.04.22:
Առաջին հարկ, սենյակ 127:

Ռեկտորատ

digitised by A.R.A.R.@

Փախստականներ

Վլադիմիր Մովսիսյան. «ԱՇԽԱՐՀՈՒՄ ՉԿԱ ՄԻ ԱՅԼ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ, ՈՒՐ ԲՆԱԿՉՈՒԹՅԱՆ 30 ՏՈԿՈՍԸ ՏՈՒՆ ՉՈՒՆԻ»

Այսօր Հայաստանում կա 325 հազար փախստական, որից 261 հազարը Ադրբեջանից բռնագաղթվածներ են, 36 հազարը՝ Լեռնային Ղարաբաղից, 12 հազար 800-ը՝ Շահումյանի շրջանից, 4 հազար 700-ը՝ Գետաշենից և Մարտունաշենից: Այս թվերը երեկ հրապարակեց ՀՀ փախստականների հարցերի պետական վարչության պետ Վլադիմիր Մովսիսյանը վարչությունում կայացած մամուլի ասուլիսում:

Վարչության պետը վերհիշելով 1988-ից սկսած և մինչև 1992 թ. շարունակվող փախստականների գաղթը, նշեց, որ 324 հազարից 161 հազարն են տեղավորված ժամանակավոր կացարաններում, հյուրանոցներում, մանկապարտեզներում կամ բարեկամների տանը:

Փախստականների հետ կապված 4 հիմնական խնդիրներ կան, որոնցից առաջինը բնակարանի հարցն է: Վ. Մովսիսյանի կարծիքով, այդ խնդիրն ավելի սրվեց երկրաշարժից հետո, երբ մոտ 514 հազար մարդ անօթևան մնաց աղետի գոտում: «Աշխարհում չկա մի այլ պետություն, որտեղ բնակչության 30 տոկոսը տուն չունի կամ 10 տոկոսը բռնագաղթված է», ասաց վարչության պետը: Փաստորեն, հաշվարկների համաձայն, 3,5 մլն հայաստանցիներից 1 մլն-ը բնակարան չունի:

Բռնագաղթվածների համար պահանջվում է կառուցել 18. 600 բնակարան, որի համար դեռ 1992 թ. գներով անհրաժեշտ են 32 մլրդ ռուբլի և 5–7 տարի ժամանակ: Հաջորդ խնդիրն Ադրբեջանում թողած տների և ավանդների փոխհատուցումն է, որի շուրջ տարվող բանակցությունները վերջին հրա[illegible]ծություններից հետո սառեցվել են: Մինչդեռ արդեն հայտնի է, որ հայերն Ադրբեջանում թողել են 92 հազար տուն ու բնակարան, իսկ ադրբեջանցիները Հայաստանում՝ 32 հազար: Այժմ վարչությունը երկու փաստաթուղթ է պատրաստել, որոնք կներկայացվեն ԱՊՀ երկրների ղեկավարների քննարկմանը:

Հիմնական դժվարություններից մեկն էլ այն է, որ Ադրբեջանը ԱՊՀ կազմում չէ: Հայաստանը դիմել է ՄԱԿ, որպեսզի նրա միջնորդությամբ լուծեն փախստականների հարցերը, հատկապես Ադրբեջանի բանկերում մնացած հայերի շուրջ 17 մլն ռուբլու ավանդների փոխհատուցման խնդիրը:

Մյուս խնդիրը գործազրկությունն է: Փախստականների 52 տոկոսը գործազուրկ է (շուրջ 107 հազար մարդ): Դա, իհարկե, կապված է մասնագիտությունների պահանջարկի հետ, բայց արդեն մշակվել է փախստականների խնդիրների լուծման սոցիալ-տնտեսական ծրագիր, որի սահմաններում կլուծվի նաև այդ խնդիրը:

Չորրորդ հարցը վերաբերում է փախստականների սոցիալական պաշտպանվածությանը: Այժմ բոլոր թոշակառուներն ստանում են թոշակ, իսկ երեխաները՝ նպաստ: Բացի այդ, վարչության ջանքերով հարցը միջազգայնացել է, և այս տարի Միջազգային Կարմիր խաչի և ՄԱԿ-ի համապատասխան կոմիտեների կողմից 130 հազար փախստականներ 6 ամիս շարունակ կստանան ձրի սնունդ, նաև վերմակներ: Իսկ 10 հազարին կտրվեն նավթավառներ: Այդ ամբողջ ծրագիրը կարժենա 8 մլրդ ռուբլի: Վարչությունը բանակցություններ է վարում, որպեսզի օգնությունը երկարացվի ևս 6 ամսով:

Տարբեր օգնություններ են տալիս նաև սփյուռքահայերը, հատկապես Ամերիկայի Հայկական համագումարը: Փախստականների հետ կապված վերջին հարցը վերաբերում է նրանց կարգավիճակին: Իհարկե, այդ հարցում Հայաստանն առաջնորդվում է միջազգային կոնվենցիաներով, որոնց միացել է նաև մեր հանրապետությունը, բայց ողջ դժվարությունն այն է, թե ինչպես պետք է վարվել այն փախստականների հետ, որոնք վերադառնում են Ղարաբաղ: Իսկ այդպիսիների թիվն արդեն կազմում է շուրջ 9 հազար մարդ: Պրն. Մովսիսյանը չափազանցված համարեց Ադրբեջանում գտնվող ազերի փախստականների թիվը, որն ըստ իր հաշվարկների կազմում է 168 հազար (Հայաստանից) և մոտ այդքան էլ Ղարաբաղից:

Վերջում վարչության պետը նշեց, որ ժողովրդագրական ընթացքների կարգավորման համար Հայաստանում պետք է ստեղծել ներգաղթի պետական ծառայություն:

ԱՆԻՔ ՍԱՍՏՐՅԱՆ

ԼՂՀ

«Նորություններ»ն այնուամենայնիվ փակված է

Ստեփանակերտ, 16 ապրիլ, Սնարկ: Ս. թ. ապրիլի 16-ին «Ռեսպուբլիկա Արմենիի» թերթի «ՂՆԳ-ն շարունակում է գործել» հրապարակումն անմիջապես տարակուսանք է հարուցում: Հաղորդման մեջ ընդգծվում է, թե ՂՆԳ-ի Երևանի մասնաճյուղը ֆինանսական դժվարություններ չունի և շարունակում է գործել: Ինչպես հայտնի է, մեկ օր առաջ Հայաստանի զանգվածային լրատվության միջոցները տարածել էին ՂՆԳ-ի կոլեկտիվի պաշտոնական հայտարարությունն այն մասին, որ գործակալությունը նյութական նկատառումներով ժամանակավորապես դադարեցնում է իր գործունեությունը:

«Նախ և առաջ, իր աշխատանքը դադարեցնելու մասին ՂՆԳ-ի որոշումը պարտադիր է գործակալության բոլոր, այդ թվում նաև Երևանի մասնաճյուղի համար, Սնարկի թղթակցին ասաց ԼՂՀ լրատվության և մամուլի վարչության ղեկավար Մարսել Պետրոսյանը: Երկրորդ, հետաքրքիր կլիներ իմանալ այսպես կոչված «Երևանի մասնաճյուղի» ֆինանսավորման աղբյուրների մասին, երբ Ստեփանակերտում կենտրոնակայան ունեցող ՂՆԳ-ի կոլեկտիվը ֆինանսական լուրջ դժվարություններ ունի: Երրորդ, ԼՂՀ լրատվության և մամուլի վարչությունը ստիպված է կրկին պաշտոնապես հայտարարել. Ղարաբաղի Նորությունների գործակալությունը (ՂՆԳ) ժամանակավորապես դադարեցնում է իր գործունեությունը ս.թ. ապրիլի 15-ից և արգելում է ՂՆԳ-ն վկայակոչել զանգվածային լրատվության բոլոր միջոցներում»: ■

Հիշատակի խոսք

Ապրիլի 13-ին Մոսկվայում վախճանվեց ականավոր գիտնական, ակադեմիկոս ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԻՈՍԻՖՅԱՆԸ:

Հայի ճակատագիր է, Ղարաբաղի հայի ճակատագիր...

Մեր առաջին հանդիպումը 82-ի ձմռանն էր Երևանում, վերջինը՝ 92-ի ձմռանը Մերձմոսկովյան առանձնատանը, երբ արդեն ծերունազարդ գիտնականը մտովի հրաժեշտ էր տալիս իր անցյալին:

Հարցեր, հարցեր: Հայաստանի իրավիճակի մասին, հայրենի Ղարաբաղի մասին, նախկին գործընկերների մասին: Հիշողություններ Հայաստանից, Ղարաբաղից, անցած տարիների գործերից:

Վերջին տարիներին, ֆիզիկապես հնարավորություն չունենալով լինել հայրենիքում, նա հեռվից հետևում էր մեր ժողովրդի տառապանքներին: Բայց և լավատես էր միասնության ու գոյատևման ուժին: Մտերիմները պատմում են, որ երբ կյանքի վերջին օրերին լսել էր հայրենի գյուղերի ազատագրման մասին, ուրախությունից արտասվել էր:

Այսօր ժամանակը չէ մանրամասն խոսել Անդրանիկ Իոսիֆյանի գիտական վաստակի մասին: Նրան ճանաչողները անվանում են մեծ գիտության մարդ: Նա նախկին ԽՍՀՄ էլեկտրատեխնիկական արդյունաբերության հիմնադիրներից էր, առավել մոտ էր կանգնած տիեզերական էլեկտրատեխնիկայի զարգացման ակունքներին: Նշանակալի է Անդրանիկ Իոսիֆյանի ավանդը մեր հանրապետությունում տեխնիկական գիտությունների ու մեքենաշինական արդյունաբերության տարբեր ճյուղերի զարգացման, այդ բնագավառներում գիտական կադրերի պատրաստման գործում:

Նա տաղանդավոր գյուտարար էր, տեսաբան, արտադրության հմուտ կազմակերպիչ: Նրա շատ գործեր ստացել են համաշխարհային ճանաչում: Իմ սեղանին են նրա գիտական մենագրությունները ու ձեռագիր գործերի թղթապանակները: Ինչքա՜ն աշխատանք, ինչքա՜ն տառապանք, ինչքա՜ն զգացում:

Նա ապրում և աշխատում էր մոլեգնաբար: Ճանաչելով ծերունազարդ գիտնականին նրա կյանքի վերջին տասնամյակում, ինձ միշտ զարմացրել են նրա ստեղծագործական ընդունակությունները, մտքի պայծառությունը և մեծ աշխատասիրությունը:

Մեր վերջին հանդիպման ժամանակ նա խոսում էր մեր հանրապետության էներգետիկայի զարգացման հնարավոր ուղղությունների մասին: Կանխազգո՞ւմ էր մոտալուտ ձմռան արհավիրքները:

Օտար ափերին ապրող մեր լուսավոր ճրագներից մեկն էլ հանգավ: Հանգավ հայրենիքի կարոտը սրտում:

Հավերժ հիշատակ նրան:

ՍԵՅՐԱՆ ՂԱՆԴԻԼՅԱՆ
Տեխ. գիտությունների թեկնածու

Ցավալի

Վրաստանում իրավիճակը սրվում է: Վրացիները վրացիների դե՞մ

Մարտի 19-ից, Աբխազիայում իրադրությունը կտրուկ սրվելու պատճառով, Վրաստանի պետության ղեկավար, զինված ուժերի գլխավոր հրամանատար Էդուարդ Շևարդնաձեն Վրաստանում ընդհանուր զորահավաք է հայտարարել: Վրացական ռադիոյի թղթակցին տված հարցազրույցի ժամանակ, խոսելով իրադրության սրման պատճառների մասին, նա մասնավորապես ասաց. «Ես մինչև հիմա [illegible] եղել եմ ծայրահեղ զգույշ ու շրջահայաց և երբեք չեմ օգտագործել «ռուս-վրացական հակամարտություն» արտահայտությունը: Իսկ այժմ մենք գործ ունենք ռուս-վրացական հակամարտության հետ: Ես Վրաստանի բնակչությանը կոչ եմ անում պահպանել հանգստություն և պաշտպանել Սուխումին»:

Թբիլիսիում հրատարակվող հայերեն «Վրաստան» թերթը, խոսելով աբխազների կողմից հակամարտությանը մասնակցող առանձին հայկական զինջոկատների մասին, դրանք համարում է հայ-վրացական հարաբերություններում սեպ խրելու փորձեր:

«Աբխազների ձեռքում գտնվող վայրերում մնացել են մեծ թվով հայեր: Այնտեղ կատարվում է համընդհանուր զորահավաք, և ավտոմատների փողերի տակ, մահվան սպառնալիքով զորակոչվում են ոչ միայն աբխազները, այլև ռուսները, հայերը, նույնիսկ վրացիները», գրում է թերթը:

Որքան էլ իրարամերժ են ռուսական և վրացական լրատվական միջոցների հաղորդագրությունները աբխազների թիկունքում կռվող հայկական զինջոկատների մասին, սակայն ակնհայտ է, որ այսօր Աբխազիայում բազմաթիվ հայեր են զոհվել ու հայկական գյուղեր ավերվել:

Ջավախքցիները [illegible] են, սակայն...

Չնայած այդ ամենին, Ջավախքում քաղաքական իրավիճակն առայժմ դեռ կայուն է: Ճիշտ է, լրատվության պակասը ինչ-որ չափով ազդում է քաղաքական կյանքի վրա: Բանն այն է, որ այսօր միակ լրատվական աղբյուրը դրսից եկողներն են: Եվ պարզ է, որ նրանք իրենց կցկտուր, հաճախ նաև հակասող լուրերով, կամա թե ակամա, լարվածություն են ստեղծում շրջանում:

Նշենք, որ զորահավաք հայտարարելուց հետո Ջավախքի միայն վրացաբնակ գյուղերում են տղամարդկանց ռազմաճակատ տանելու փորձեր արվել: Այսօր ջավախքահայությունը վրաց-աբխազական հակամարտությունում չեզոք դիրք է բռնել: Եվ դա, կարծում ենք, միանգամայն հասկանալի է: Այնպես որ, կյանքն ընթանում է իր սովորական հունով, և մարդիկ պատրաստվում են գարնանացանքին:

Սակայն, մյուս կողմից, հավաստի աղբյուրներից հասած տեղեկությունների համաձայն, մարտի 20-ից Խաշուրի քաղաքում գործում է անցակետ, որտեղից անցնող Վրաստանի այն քաղաքացիներին, ովքեր ի վիճակի են զենք կրելու, անկախ ազգությունից, մեկշաբաթյա զինվորական պատրաստությունից հետո ուղարկում են ռազմաճակատ: Նույն աղբյուրների վկայությամբ, վերջին երկու ամիսներին Ախալցխայից հեռացել են հարյուրից ավելի հայ ընտանիքներ: Նրանք հիմնականում մեկնել են աշխատանք չունենալու պատճառով: Եվ ոչ միայն այդ պատճառով:

Ինչ խոսք, սրանք քաղաքական այնպիսի խնդիրներ են, որոնց լուծման համար կատարվող ամեն մի քայլ զգուշություն է պահանջում: Այլապես մի՛ փոքր վրիպումն անգամ կարող է վատ հետևանքներ ունենալ:

Մ. Թ.

Նոր փախստականներ

Կյանքի դաժան հարվածով տունուտեղը կորցրած, տանջված, ալանթալանի ենթարկված ու բզկտված, կարծես այլևս ամեն ինչից կտրված մարդիկ: Մարդիկ, որոնց ճակատին քսաներորդ դարավերջը մի անուն է դրոշմել՝ փախստական: Ցավոք, այսօր հայ փախստականների թիվն ավելացավ ևս մեկով՝ փախստական համշենահայեր:

Ախալքալաքի շրջանային վարչությունում գրեթե ամեն օր կարելի է հանդիպել Աբխազիայից բռնագաղթված մեր հայրենակիցներին: Նրանց թիվն այսօր շրջանում հասնում է հինգ հարյուրի: Հիմնականում կանայք են ու երեխաներ: Իսկ տղամարդիկ մեկնել են հակամարտության գոտի, որպեսզի պաշտպանեն իրենց տները և հնարավորին չափ փրկեն ունեցվածքը: Փախստականները հիմնականում նախկին ջավախքցիներ են և տեղավորվել են բարեկամների տներում: Վրաց-աբխազական հակամարտությունը բախել է նաև նրանց դուռը: Ու մարդիկ թողել են իրենց օջախները, որպեսզի փրկվեն պատերազմի բոցից: Նրանք տարբեր վայրերից են. կան թե աբխազների և թե վրացիների ձեռքում գտնվող տարածքներից եկածներ: Նրանց օգնելու նպատակով Ախալքալաքի շրջանային վարչությունում ստեղծվել է փախստականների օգնության շտաբ: Այսօր յուրաքանչյուր փախստական կառավարությունից ստանում է դրամական օգնություն նվազագույն աշխատավարձի չափով: Նրանց սննդամթերքով ու վառելիքով օգնում են նաև անհատ անձինք: Սակայն ոչ միշտ է, որ օգնությունը հասնում է հասցեատիրոջը: Հաճախ էլ որպես օգնություն ուղարկված ապրանքը փախստականներին է վաճառվում կրկնապատիկ գներով: Մի՞թե դրա համար է ստեղծվել օգնության շտաբը:

Բայց չմոռանանք նաև այն ամենը, որ կատարվեց մոտ անցյալում: Հիշենք, թե ինչպիսի [illegible] վերաբերմունք ցույց տվեց Վրաստանի կառավարությունը 1989 թ. Աջարիայի ջրհեղեղից տուժածներին: Նրանց մի մասը վերաբնակեցվեց Ախալքալաքի շրջանում: Ինչո՞ւ կարճ ժամանակահատվածում շրջանի բոլոր վրացական գյուղերում աջարների համար կառուցվեցին երկհարկանի շքեղ՝ տներ, իսկ այսօր Աբխազիայից տեղահանված համշենահայն իրավունք չունի գրանցում ունենալ Ջավախքի հայկական գյուղերում: Իսկ այսօր փախստականներից շատերը, պատերազմը վերջանալուց հետո էլ, չեն ուզում վերադառնալ իրենց այրված ու թալանված տները: Հասկանալի է, նրանցից շատերի արմատները Ջավախքում են, և նրանք ուզում են ապրել այստեղ: Իսկ Վրաստանի կառավարությունը դարձյալ լռում է...

ՄԻՍԱՔ ԹՈՐՈՍՅԱՆ
Մեր սեփ. թղթակից, Ջավախք

«ՍՄ ԻՆՏԵՐՆԵՅՇՆԸԼ»
գիտաուսումնական կենտրոնի
«ԼԻՆԳՎԱ-ՍԵՐՎԻՍ» դպրոցը
Երևանի Վ. Յա. Բրյուսովի անվան
օտար լեզուների
պետական ինստիտուտում
(Երևան, Յովսեփ Էմինի 123)
կատարում է ընդունելություն
ՕՏԱՐ ԼԵԶՈՒՆԵՐԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՆԵՐՈՒՄ
Տարբեր մասնագիտությունների անձանց, ուսանողներին, դպրոցականներին հրավիրում է սովորելու օտար լեզուների դասընթացներում:
Դիմողների համար գործում են օտար լեզուների, ռուսերենի և հայերենի, ինչպես նաև հայ ժողովրդի պատմության 60-ժամյա դասընթացներ:
Ուսումնագիտական կենտրոնը կազմակերպություններին և անհատ անձանց կարող է տրամադրել թարգմանիչներ և կատարել թարգմանություններ:
Կենտրոնը գործում է ամեն օր,
ժամը 10.00-16.00
Դիմել 404 սենյակ
Հեռ. 25-31-43

Բարեգործական գիրք ուսանողների համար

Վերջերս լույս տեսավ աշխարհագրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր, ՀՀ գիտությունների ակադեմիայի թղթակից անդամ, Հայաստանի Գերագույն խորհրդի պատգամավոր Գրիգոր Ավագյանի «Հայաստանը և հայերը աշխարհում» գիրքը, որտեղ ընդհանուր գծերով ներկայացված են Հայաստանի բնատնտեսական բնութագիրը և առանձնահատկությունները, հայ ժողովրդի սոցիալ-քաղաքական և տնտեսական վիճակը, դրա վրա ազդող գործոնները և այլն:

Հեղինակը միաժամանակ ուսանողության համազգային բարեգործական հիմնադրամի ստեղծման նախաձեռնողն է և մտադիր է գրքույկի իրացումից գոյացած գումարը տրամադրել հիմնադրամին: Վերջինս նպատակ ունի ամեն կերպ նպաստել օժտված երիտասարդների ուսման գործին՝ միաժամանակ օժանդակելով կարիքավոր ուսանողներին: Հիմնադրամի միջոցներով կհատկացվեն ուսումնամեթոդական ձեռնարկներ և դասագրքեր, կհարստացվեն ուսումնական լաբորատորիաներն ու կաբինետները:

Բարեգործական գրքույկը ձեռք բերել կամեցողները կարող են դիմել Երևանի ժողտնտեսության ինստիտուտ: Ա. Բ.

digitised by A.R.A.R.@

Նոր Գիրք

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԾԱՌՈՒԿՅԱՆԻ ՎԵՐՋԻՆԸ

Ուրախալի զբաղմունք չէ՝ հոդված գրել հետմահու լույս տեսած գրքի մասին, առավել եւս, երբ բախտ ես ունեցել վայելելու հեղինակի մտերմությունը: Բայց հիմա կա՞, արդյոք, ուրախ զբաղմունք...

Ուրախը գտնող էր՝ մշտաժպիտ ու զվարթախոս Անդրանիկ Ծառուկյանը, «ուրախն» իր գրերն են՝ ինչ էլ որ պատմելիս լինեն՝ նույնիսկ դառնաշունչ մանկության, իր կյանքի մինչեւ անգամ ամենից վշտալի դրվագների մասին: Հին հույները ասում էին՝ ողբերգություն ժպիտը դեմքին: Այդպես չէ՞ր Մահարին՝ Ծառուկյանի սիրելին (սերը փոխադարձ էր): Մահարին, որ իր «Երիտասարդության սեմին» գիրքն ավարտում է նրան հասցեագրված երկու նախադասությամբ. «Ժպտալով էլ կմեռնես: Ես գիտեմ քո անսանձելի բնավորությունը»:

Երբ «ուրախ» ասելով հասկանանք հումորի որքան հազվագյուտ (հայ գրականության մեջ հատկապես), նույնքան թանկ զգացումը, ապա «ուրախ» է Ծառուկյանի վերջին՝ «Մեծերը եւ... միւսները» գիրքը նույնպես, որ օրեր առաջ ստացա Բեյրութից՝ գրքի մեկենաս Արմեն Հարությունյանից:

Սա հուշագրություն է, ինչպես հուշագրային են Ծառուկյանի գրեթե բոլոր գրերը, բայց ավելին է, քան հուշագրությունը: Եւ ճանաչողական առումով, եւ գեղարվեստական: Հենված անձնական վկայություններով հաստատագրված փաստերի եւ վերհիշումների վրա, հեղինակն իր գրքում ներկայացնում է սփյուռքի գրական եւ քաղաքական դեմքերի մի ամբողջ պատկերասրահ. Լեւոն Շանթ, Նիկոլ Աղբալյան, Հակոբ Օշական, Արշակ Չոպանյան, Արշավիր Շիրակյան, Դրաստամատ Կանայան (Դրո), Համո Օհանջանյան, Վահան Փափազյան (Գոմս), Կոստան Զարյան, Շավարշ Միսաքյան եւ ուրիշներ: Ավելին, նրանց դիմաստվերների հետ միասին, անխուսափելիորեն, ներկայացնում է մերձարեւելյան սփյուռքի մի մեծ ժամանակաշրջանի գրական եւ քաղաքական կյանքի համայնապատկերն իր ելեւէջներով ու ալեբախություններով: Այսքան մեծ է Ծառուկյանի գրքի ճանաչողական արժեքը: Ավելացնենք՝ անփոխարինելի արժեքը:

Հեղինակը, բնականաբար, տարբեր վերաբերմունք է ունեցել բնավորությամբ եւ հայացքներով չափազանց տարբեր գործիչների նկատմամբ, բայց ջանացել է անաչառ լինել, զսպել իր անձնական զգացմունքները: «Բարեկամութիւնը եւ սէրը քաղցր բաներ են, նոյնիսկ ներշնչումի աղբիւր, բայց ճշմարտութեան տանող ամենէն ապահով ճամբաները չեն», երբեմն նկատում է գրողը մի առիթով: Ճշմարտության սերը, որ ամեն մի հուշագրի առաքինություններից առաջինն է, մշտապես ուղեկցում է Ծառուկյանին: Անողո՞ք է իր կարծիքն այս կամ այն գործչի մասին, թող լինի անհաճո, միայն թե ճշմարիտ: «Թերեւս արդար չեմ իր յիշատակին, գրել է հեղինակն իր հերոսներից մեկի մասին: Բայց ճշմարտութեան հանդէպ հաւատարիմ ըլլալը թող կազմէ չքմեղանքս...»: Հուշագրի այս սկզբունքի շնորհիվ է, որ վերը թվածս մարդիկ նրա գրքում հանդես են գալիս իրենց եւ լուսավոր, եւ ստվերոտ կողմերով, ուրիշ խոսքով՝ նրանք ոչ թե սրբապատկերներ են, այլ կենդանի մարդիկ իրենց ոչ միայն գրավիչ կողմերով: Ով էլ լինի հերոսը, իր սրտին այնքան սիրելի Աղբալյանը, Դրոն, թե Օշականը: Դրոն նաեւ ունեցել է մարդկային թուլություններ ու թերություններ, բայց դրանք հազիվ թե ստվերեն Բաշ-Ապարանի բախտորոշ ճակատամարտը շահած ազգային հերոսի քաջագործությունները:

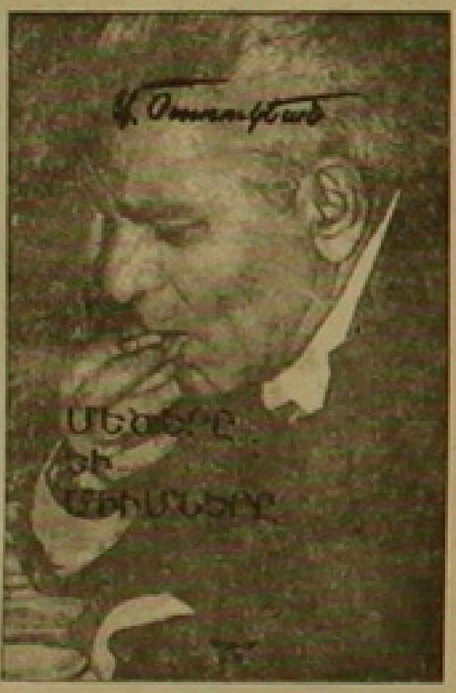

Երբ Կոստան Զարյանը «նարգիսական» մարդ էր («Զարեանի հետ զրոյցը միակողմանի է: Կամ պէտք է իրեն լսես խօսողը, կամ, եթէ թոյլ տայ, որ դուն ալ խօսիս, պէտք է խօսիս... իր մասին, յայտնելու համար ձեր հիացումը իր անձին եւ գործին հանդէպ»), երբ նա գրական միջավայրում իրեն զգում էր իբրեւ Գուլիվերը լիլիպուտների աշխարհում, ապա գրողի ստվերոտ կողմերը չեն խանգարում հուշագրին հավաստելու, որ «եթէ այս քսաներորդ դարէն քանի անուն պիտի փրկուին հայ գրականութեան հաշուոյն, անոնցմէ է Զարեան, եւ առաջին տասնեակին մէջ»:

Մի արժանիք եւս. Ծառուկյանի աչքում մազաչափ նշանակություն չունի, թե ինչ կուսակցության է պատկանում իր հերոսը, հանգամանք, որ այնքան շատ (եւ զուր տեղը) կարեւորվում է սփյուռքում հատկապես: Պատմության համար (Ծառուկյանը գիտե, որ իր էջերը հանձնում է պատմությանը) էականը դա չէ, այլ այն, թե գործիչն ինչ վաստակ է թողել, ինչ է արել իր ժողովրդի համար: Իսկ որ, ինչպես գրում է հուշագիրը, «հարդը գնում է, ցորենը մնում», «աւելորդը պիտի երթայ ժամանակին վիհը, ինչպէս իրենք գացին հողին գիրկը»:

Մի հատկություն ունի հուշագրության ժանրը: Հուշագիրը, կամենա թե ոչ, բնութագրում է նաեւ իրեն: Ծառուկյանը դա արել է ոչ թե ակամա, այլ նպատակադիր: Չի թաքցրել անողոք (բայց եւ ոչ անսխալ) գրադատ Հակոբ Օշականի ոչ այնքան նպաստավոր կարծիքն իր մասին. «ա. Այս բանաստեղծը յստակօրէն յառաջադէմ է իր սերունդին», բ. «այս բանաստեղծին երեւակայութիւնը սկար է»: Ավելին, անվերապահ հաստատել է գրադատի կարծիքը. «Արդարեւ, բոլոր գործերս անձնական վկայութիւններու շուրջ կը դառնան: «Մանկութիւն չունեցող մարդիկ», «Հին երազներ, նոր ճամբաներ», «Երազային Հալէպը», «Նոր Հայաստան, նոր հայեր» եւ այլն, պարզապէս վկայութիւններ են մորթին վրայ կրուած կամ ուրիշներու կրածները սեփական աչքով դիտուած: Նոյնիսկ այն միակ վէպը, որ գրած եմ, «Վերջին անմեղը», որ սեռին պահանջովն իսկ լայն տեղ պէտք է տար երեւակայութեան, բացարձակապէս զուրկ է երեւակայութեան տարրէն»:

Ստույգ ինքնաբնութագիր, որ չի նսեմացնում, բարձրացնում է Ծառուկյանի գրական վաստակի արժեքը: Իր բերած ցանկի մեջ լիակատար իրավունքով ավելացնենք նաեւ իր վերջին գրքի անունը՝ «Մեծերը եւ... միւսները»:

Ծառուկյանի այս գիրքը եւս օգնում է հասկանալ մեր մոտիկ անցյալի հայոց գրական եւ քաղաքական պատմությունը: Այնպես, ինչպես տաղանդավոր բանաստեղծ եւ թատերագիր, Ծառուկյանի դասընկեր, գրական ընկեր, երբեմնի կուսակցական ընկեր Մուշեղ Իշխանի «Իմ ուսուցիչներս» գիրքը (Բեյրութ, 1984 թ.): Սա նույնպես հուշագրություն է՝ գրված խղճի մտոք, պարզ ու գեղեցիկ, գրական նախանձելի մակարդակով: Այս գիրքը եւս նվիրված է Օշականին, Աղբալյանին, Շանթին, Վրացյանին, Կոստան Զարյանին, բայց նաեւ Նիկողայոս Ադոնցին եւ Վահան Թեքեյանին. անուններ, որոնք արժանի են ավելի, շա՜տ ավելի լավ վերաբերմունքի հայրենիքում, քան արժանացել են մինչեւ վերջերս:

Երկու գիրքն էլ, դժբախտաբար, քչերին է ծանոթ Երեւանում: Հրատարակչության հնար լիներ, պիտի ասեի՝ երկուսն էլ պետք է տպագրել այստեղ մեծ տպաքանակով: Դա մոտ կամ հեռու ապագայի գործ է:

Ծառուկյանի գրքի վերջին բաժինը կրում է «Ճամբու նոթեր» վերնագիրը եւ «Կային, չկան» ենթավերնագիրը, որ գրվածքի կրկներգն է:

Պատմում է հեղինակն արժանավոր մարդկանց հետ ունեցած իր հանդիպումների մասին եւ ամեն մի դրվագ ավարտում «Կային, չկան» խորին ափսոսանքով:

Մենք էլ մեր հերթին Անդրանիկ Ծառուկյանին եւ Մուշեղ Իշխանին ճանաչելով նույն ափսոսանքն ենք հառաչում՝ «Կային, չկան»: Բայց երկուսն էլ իրենց գրվածքներում մասնակից են հայոց մոտիկ անցյալի պատմության մեր պատկերացումների ձեւավորմանը:

Ուրեմն՝ կան:

ԼԵՎՈՆ ՀԱԽՎԵՐԴՅԱՆ

Մեդիա

Սպառնալիքով հնարավոր չէ դադարեցնել պատերազմը

«Գերմանիայի ձայն»ի պարսկերեն ծառայությունը ղարաբաղյան վերջին իրադարձությունների կապակցությամբ, ինչպես նաեւ Ադրբեջան կատարած Թուրգութ Օզալի այցելության առթիվ «Գիշերային մեկնաբանություն» խորագիրը կրող բաժնով, որն օրվա հրատապ հարցերն է մեկնաբանում, իր ապրիլի 13-ի թողարկումը նվիրել էր Ղարաբաղի իրադարձությունների մեկնաբանությանը, որը թարգմանաբար ձեզ ենք ներկայացնում:

Թուրքիայի նախագահ Թ. Օզալը հայտնել է. «Թուրքիան շատ ջերմ, բարեկամական հարաբերությունների մեջ է գտնվում Ադրբեջանի հետ եւ երբեք չի կարող հանդուրժել նրա պարտությունը»: Սակայն պետք է նշել, որ նախազգուշացումով եւ սպառնալիքներով հնարավոր չէ վերջ դնել պատերազմին: Քանի որ Ռուսաստանն այդ պատերազմում պաշտոնապես չեզոք դիրք է գրավել, ուստի Ռուսաստանի նախագահ Բ. Ելցինն իր պատրաստակամությունն է հայտնել խնդրի լուծման համար միջնորդի դեր ստանձնելու: Սակայն Ադրբեջանը մերժելով այդ առաջարկությունը, պատճառաբանել է, որ ռուսաստանյան հետախուզական ուժերը, այս պատերազմում հովանավորելով հայերին, յուղ են լցնում պատերազմի կրակի վրա: Թեպետ Ռուսաստանի պաշտպանության նախարար Պ. Գրաչովը, որը Ելցինի մոտ մարդկանցից է համարվում, Հայաստանի եւ Ադրբեջանի միջեւ հրադադար հաստատելու ուղղությամբ մեծ ջանքեր գործադրեց, սակայն կարճ ժամանակ անց, երբ հայտարարվեց, որ կողմերը հրադադարի վերաբերյալ համաձայնության են եկել, պաշտոնական Բաքուն եւ Երեւանը հերքելով այդ լուրը, այն համարեցին անհիմն: Եւ այսպիսով շարունակվում է պատերազմը եւ արյունահեղությունը:

Չնայած ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհուրդը Հայաստանից պահանջել է վերջ դնել ագրեսիային, դուրս բերել իր զինված ուժերն ադրբեջանական տարածքներից, բայց Անվտանգության խորհրդի պահանջը ոչ մի արդյունք չտվեց: Նման վիճակն Ադրբեջանին ստիպեց օգնություն հայցել հարեւան երկրից՝ Իրանի Իսլամական Հանրապետությունից: Իրանի կառավարությունը, որ անցյալ շաբաթ հայկական զինված ուժերի ագրեսիայի նկատմամբ զսպված դիրքորոշում ցուցաբերելով, բավարարվել էր միայն մտահոգություն հայտնելով ռազմական ընդհարումների սաստկացման կապակցությամբ, նշել է, որ այս պատերազմն սպառնալիքի տակ է դնում ամբողջ Անդրկովկասի կայունությունը:

Ապրիլի 12-ին Իրանի Իսլամական Հանրապետության նախագահ Ռաֆսանջանին Ադրբեջանի նախագահի տեղակալ Փանահ Հուսեյնովի հետ բանակցություններից հետո հայտնել է, թե վերջին ընդհարումները տեղի են ունենում Իրանի սահմանամերձ շրջաններում: Երբ վիճակն այսպես շարունակվի եւ պատերազմին վերջ չտրվի, ապա հնարավոր է, որ Իրանը միջոցառումներ ձեռնարկի այդ կապակցությամբ: Հայաստանը պետք է ուշադրություն դարձնի մի կարեւոր հանգամանքի վրա, այն է՝ մարտի 26-ի հայկական ռազմական հարձակումը խստորեն քննադատվում է Իրանի եւ Թուրքիայի կողմից: Երկրորդ, որ Հայաստանի պաշտոնատարների բազում հավաստիացումները, իբր Հայաստանն իր սահմաններից դուրս ռազմական ոչ մի գործողության չի մասնակցել, համոզիչ չեն: Այն, ինչ հայ պաշտոնատարներն են ասում, մեզ հիշեցնում է Բալկանյան թերակղզու դեպքերը, քանի որ այնտեղ եւս Բելգրադը, այսինքն նախկին Հարավսլավիայից մնացած պետությունը շարունակ պնդում է, թե Բոսնիայի պատերազմին չի մասնակցում: Ինչ խոսք, 5 տարի առաջ Ղարաբաղը ցանկանում էր խաղաղ ճանապարհով անջատվել Ադրբեջանից միայն այն պատճառով, որ այդ շրջանի բնակչության մեծամասնությունը հայեր էին: Սակայն Ղարաբաղի Հանրապետության գոյությունն Ադրբեջանը չընդունելով, այն ապօրինի հայտարարեց: Իսկ այս փաստը բոլորովին էլ չօգնեց խնդրի խաղաղ միջոցներով լուծման արագացմանը, քանի որ, ինչպես սպասվում էր, Ադրբեջանը նման պետությանը չճանաչեց եւ բնականաբար նրա ներկայացուցչին Ադրբեջանը չէր կարող հանդուրժել որպես Ղարաբաղի լիազոր ներկայացուցիչ բանակցություններում:

Չնայած ԵԱՀԽ ներկայացուցչական մի խումբ բանակցություններ է վարում Ադրբեջանի եւ Հայաստանի կառավարությունների հետ, սակայն այս հանձնախումբը եւս չի կարող վերջ դնել պատերազմին եւ արյունահեղությանը: Ուրեմն, որպեսզի արգելակվի պատերազմի տարածումը շրջանում, անհրաժեշտ է, որ ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհուրդը, ԵԱՀԽ-ն, ինչպես նաեւ նախկին ԽՍՀՄ նորանկախ հանրապետությունները միասնական ջանքեր գործադրեն, որպեսզի կողմերը հրաժարվեն ազգայնականությունից:

Պատրաստեց
ԷՄՄԱ ԲԵԳԻՋԱՆՅԱՆԸ

Նյու Յորք

Հրեական հանդեսը Ադրբեջանի եւ ադրբեջանցիների մասին

Նյու Յորքում լույս ընծայվող հրեական «Վեստնիկ» («Լրաբեր») ռուսալեզու հանդեսը, որը տարածվում է տարբեր երկրներում ու հատկապես Իսրայելում, հրատարակել է մոսկվացի հեղինակ Վալերի Լեբեդեւի «Սովետական հանդիպումը կապիտալիզմի հետ» ծավալուն հոդվածը (տե՛ս «Վեստնիկ», Նյու Յորք, 1992, թ.թ. 5-9): Նրա մեջ խոսվում է նաեւ այն անարդարությունների մասին, որոնք տեղ են գտել ազգային հարցում բոլշեւիկների կողմից ղեկավարվող խորհրդային երկրի մեջ: Որպես օրինակ բերվում է նաեւ ադրբեջանցիների նկատմամբ դրսեւորված կողմնակալ քաղաքականությունը:

Հեղինակը գտնում է, որ ղեկավարվելով «բաժանիր, որ տիրես» սկզբունքով, բոլշեւիկները ջանք չեն խնայել ամեն ինչ անարդարացի եղանակով բաժան-բաժան անելու, իրենց պատմական հողերի վրա ապրող ազգերի տարածքներն այլ ազգությունների նվիրաբերելու, նոր ազգեր մոգոնելու, հարեւանների հաշվին այդ նորահնար ազգերի տարածքներն ընդլայնելու եւ նմանօրինակ եղանակով «ազգային հարցեր» լուծելու ուղղությամբ: Նրանց նպատակն է եղել ազգերի ու երկրների միջեւ ստեղծել ներքին լարվածություն, որպեսզի նրանք անվերապահ կերպով կախման մեջ լինեն կենտրոնից ու չկարողանան առանց նրա գոյություն ունենալ:

Հեղինակը գտնում է, որ այս գործում պարզապես թույլ են տրվել ոճրագործություններ: Նա բերում է Ադրբեջանի օրինակը եւ նշում, որ 1920 թ. հայտնաբերվել է մինչ այդ գոյություն չունեցող այդ երկիրը, որի մեջ հետագայում մտցվել է հայերով բնակեցված Լեռնային Ղարաբաղը: Միաժամանակ Հայաստանի տարածքից առանձնացվել է Նախիջեւանի մարզը, որպես Ադրբեջանի մաս: Նա նշում է, որ Բրոկհաուզի եւ Էֆրոնի հանրագիտարանի բծախնդրորեն գրված «Բնակչություն» ծավալուն հոդվածում ոչ մի հիշատակություն չկա ադրբեջանցիների մասին: Լեզուների թուրքական խմբի վերաբերյալ 11-րդ կետում նշված են ադրբեջանական թաթարները՝ սելջուկ-թուրքերի եւ թյուրք մոնղոլների սերունդները, որոնց մեջ են մտցրել նաեւ «թուրքացած» իրանցիներին, օսման-թուրքերին ու կարապապախներին: Հենց այդ ադրբեջանական թաթարներն էլ դարձել են նոր սոցիալիստական ադրբեջանական ազգ: «Ադրբեջան» բառն օգտագործվել է մերձկասպյան եւ անդրկովկասյան տարածքների մի մասի համար, բայց ոչ նշելու առանձին երկիր կամ ժողովուրդ: «Այդ անվանումը, գրում է Վ. Լեբեդեւը, ինչ-որ ձեւով համեմատելի է, ասենք, Անատոլիային Թուրքիայում եւ Սիբիրին Ռուսաստանում (սիբիրցին ազգություն չէ, այլ Սիբիրի բնակիչ)»:

Որպեսզի որեւէ տարակուսանք չմնա գիտ հանրագիտարանի «Բնակչություն» հոդվածի հեղինակ պրոֆ. Գ. Ո. Անուչինի նկատմամբ, Վ. Լեբեդեւը բերում է հանրագիտարանի հոդվածում հիշատակված կովկասյան ազգությունների անունները (լեզգիներ, չեչեններ, վրացիներ, հայեր, աբխազներ, ինչպես նաեւ տասնյակ այլ ազգեր՝ կյուրինցիներ, լակեր, դարգինցիներ, ուդիներ, բժեդուխներ, իլկերինցիներ, բուդինցիներ..., իսկ ադրբեջանցիները բացակայում են):

Եզրակացությունը հետեւյալն է. Ադրբեջան երկիրը եւ ադրբեջանցի ազգը բոլշեւիկների կողմից մոգոնված են, որոնց վերապահված է շրջանում եւ ազգերի մեջ լարվածություն ստեղծել եւ դրանց ամբողջովին կախման մեջ դնել կենտրոնից:

Հայտնի է, որ բոլշեւիկները շատ ու շատ ծրագրեր, նախագծեր ու պլաններ մշակեցին, որոնք այդպես էլ մնացին թղթի վրա, սակայն, պետք է խոստովանել, որ վերոհիշյալ յուրահատուկ եւ զարհուրելի հետեւանքներ ունեցող ծրագրերի կենսագործումը նրանց տրվեց լիակատար հաջողությամբ:

ՎԱՐԴԱՆ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ
Պատմական գիտությունների դոկտոր
Երուսաղեմ

digitised by A.R.A.R.@

[illegible]

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍՅԱՆ ՃԳՆԱԺԱՄՆ ՈՒ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Հայ ազատամարտիկների կողմից Խոջալուի գրավումից հետո թուրքական կառավարությունը երկրի ներսում հրահրել էր ազգայնամոլություն, Ադրբեջանի իրավունքները միջազգային ասպարեզում պաշտպանելու անվան տակ հակահայկական հիստերիա էր բորբոքել: Նույնն է կատարվում նաեւ Քելբաջարի գրավումից հետո: Արցախի մարտիկների հաղթանակը Լաչինի մարդասիրական միջանցքի գործունեության համար սպառնալիք հանդիսացող Քելբաջարում ի՞նչ ազդեցություն կունենա Ղարաբաղի հիմնահարցի հետագա ճակատագրի վրա, դժվար է ասել: Բայց մի բան պարզ է, որ այդ հաղթանակը մեծ հարված է Ադրբեջանում Թուրքիայի ներկայությանը: Դրանով ոչ միայն զգալիորեն նվազեցին Ադրբեջանի իրավունքները միջազգային ասպարեզում պաշտպանելու Անկարայի հնարավորությունները, այլեւ Անկարան, հավանաբար, ելքեր նախազգուշացումով, թե «Թուրքիան չպետք է ռազմական միջամտություն ցուցաբերի հայ-ադրբեջանական հակամարտությանը», մի անգամ եւս հանգվեց նորից ուժի բացառման անբացատրելիության մեջ:

Թուրք-ամերիկյան համատեղ ստրատեգիական պայմանագրի առկայությամբ հանդերձ, թեեւ որի ԱՄՆ-ը փորձում է օգտագործել Թուրքիայի ներգործությունը Անդրկովկասում ու Միջին Ասիայում, ելնելով վերջինիս էթնիկական կապերից թուրքալեզու հանրապետությունների հետ, ռազմական գործոնն այդ երկրներում դեռ բավական ազդեցիկ է: Դա զիջակցում են նաեւ Թուրքիայի կառավարող շրջանակներում: Պատահական չէ, որ ի տարբերություն նախագահ Թուրգութ Օզալի «հայերին ասած ցույց տալու» առաջարկությամբ, վարչապետ Սուլեյման Դեմիրելը ռազմական միջամտության շահարկումն անգամ Թուրքիայի համար անընդունելի է համարում: Մտավորականությունը այդ նույն տեսակետն իր արտահայտությունն է գտնում մամուլում: Օրինակ, «Ջումհուրիյեթ»-ը գտնում է, որ «ռազմական օգնության ցուցաբերումը Ադրբեջանին Թուրքիայի տեսանկյունից համազոր է արկածախնդրության»: Իսկ Օրհայ Էրջին «Հյուրիյեթ»-ում շեշտելով անպատասխանատու հայտարարություններից խուսափելու անհրաժեշտությունը, նշում է. «Հայաստանին պատերազմ բնականաբար չենք հայտարարի»: Նույն թերթի քաղաքական մեկնաբան Էրթուղրուլ Օզքյոքը, որ Թուրգութ Օզալի մերձավոր շրջապատից է, հեգնալից տոներով է արտահայտում ռազմական միջամտության Թուրքիայի հնարավորությունները կապված վերջին իրադարձությունների հետ. «Գուցե այսօր Թուրքիան զուրկ է ռազմական միջամտության հնարավորությունից: Սակայն չպետք է մոռանալ, որ Հայաստանը դարեր շարունակ գոյատեւելու է Թուրքիայի հարեւանությամբ: Երբ այս հանգամանքը չի հուզում Հայաստանին, առաջ թող նա շարունակի գործել այնպես, ինչպես գործում է վերջերս: Նրա անմիջական հարեւանությամբ գտնվող Թուրքիայի առկայությունը պետք է որ մտածեցնի նրան»:

Ադրբեջանի վերջին անհաջողությունները բացատրելիս թուրքական մամուլը [illegible] «Անկարայում Ադրբեջանի դեսպանը, գրում է «Հյուրիյեթ»-ի թղթակիցը, Թուրքիայից պահանջում է բռունցք ցույց տալ: Կարծում ենք ժամանակն է, որ ադրբեջանցիներն ի վերջո հասկանան, որ բենզինայով նման խնդիրներ չեն լուծվում: Յուրաքանչյուր երկրի համար անմիջական օգնության առաջին աղբյուրը նրա սեփական ուժն է: Արտաքին օգնությունն այս կամ այն երկրին տրամադրում են ելնելով նրանից, թե վերջինիս ներուժն ինչ է»:

Հայ-ադրբեջանական հակամարտության մեջ, Թուրքիայի որդեգրած քաղաքականության առումով, մեծ հետաքրքրություն է ներկայացնում Սեդադ Էրգինի «Անդրկովկասյան ճգնաժամի մտահոգիչ արդյունքները» վերնագրով հոդվածը: Այն բացահայտորեն ներկայացնում ենք ընթերցողի ուշադրությանը: Հ. Ձ.

«Հյուրիյեթ», ապրիլ 5: Հայկական զորամասերի կողմից Ադրբեջանի Քելբաջար քաղաքի գրավումը ցույց տվեց, որ հայ-ադրբեջանական առճակատման հարցում Թուրքիայի քաղաքականությունը ծնոր բերված արդյունքների տեսակետից մտահոգությունների տեղիք է տալիս:

Մտահոգիչ է նախ այն, որ Թուրքիայի հաշվարկները Ռուսաստանի հարցում սխալ դուրս եկան: Ինչպես հայտնի է, Թուրքիայի արտգործնախարար Հիքմեթ Չեթինը, վերջերս այցելելով Մոսկվա, ԵԱՀԽ շրջանակներում անցկացվող ղարաբաղյան հակամարտության խաղաղ կարգավորման խորհրդակցությանը զուգահեռ, հանդես էր եկել ռուս-թուրքական համատեղ նախաձեռնությամբ: Իսկ Ռուսաստանը, ինչպես ցույց են տալիս վերջին իրադարձությունները, մի կողմ թողած Անկարային տված խոստումները, բացահայտորեն Հայաստանին աջակցելու դիրք գրավեց:

Վերջին ընդհարումների ժամանակ, առաջին անգամը լինելով, հայերի կողմից ռազմական ինքնաթիռների ու ուղղաթիռների գործարկումն ու ռազմաճակատում նախաձեռնությանը տիրանալը Ռուսաստանի ցույց տված աջակցության բացահայտ ապացույցներն են: Դժբախտաբար, Հիքմեթ Չեթինի դիվանագիտական ջանքերը Ռուսաստանին իր կողմը գրավելու ստրատեգիայի առումով ոչ այլ ինչ էին, եթե ոչ անօգուտ աշխատանք: Առճակատման սրումը հակամարտության գոտում նախանշում է, որ Թուրքիան Անդրկովկասում Ռուսաստանի հետ լուրջ ընդհարումների նախաշեմին է: Ինչպես երեւում է վերջին իրադարձություններից, Ռուսաստանը նպատակադրված ձեւով մտնում է Անդրկովկասը վերստին իր ազդեցության գոտու մեջ ընդգրկելու նպատակին: Մոսկվան մի կողմից արհեստականորեն բարդացնում է Շեւարդնաձեի գլխավորած Վրաստանի ներքին գործերը, իսկ մյուս կողմից ճնշում է գործադրում Ադրբեջանում Էլչիբեյի իշխանության վրա, դրանով նոր հավասարակշռություն ստեղծելու փորձ անում, որպեսզի շրջանում սանձերը պահի՞ իր ձեռքերում:

Անդրկովկասում Հայաստանը Ռուսաստանի հաշվարկների տեսակետից նրա բնական դաշնակցի դերն է ստանձնում: Վերջին ընդհարումներում Ռուսաստանի կողմից Հայաստանին տրվող աջակցությունն անհրաժեշտ է դիտել վերոհիշյալ հաշվարկների բնական արդյունք: Վերջին իրադարձությունները միաժամանակ ցույց են տալիս, որ Թուրքիան ի սկզբանե չի կարողացել ճիշտ գնահատել Հայաստանի իրողությունը: Ինչպես հայտնի է, Թուրքիայի կառավարությունում եւ արտգործնախարարությունում Հայաստանի հանդեպ կոշտ եւ մեղմ գծի տեսակետները բախվել են: Մեղմ գծի կողմնակիցների հաղթանակից հետո Թուրքիան ՀՀ նախագահ Տեր-Պետրոսյանին «ընտելացնելու» քաղաքական կուրս է վերցրել: Տեր-Պետրոսյանն այսօր Քելբաջարի գրավումը բացատրում է իր հսկողությունից դուրս գտնվող դաշնակցական գործոնի առկայությամբ: Դրանով իսկ փորձում է ցույց տալ, թե ինքը բոլորովին անմեղ է: Մի պահ ընդունենք, որ ՀՀ նախագահը ազդեցություն չունի [illegible]նակցականների վրա: Այնուամենայնիվ հարց է ծագում, արդյոք [illegible] հանգամանքը նրա կողմից չի [illegible]ում Հայաստանի պա[illegible] նպատակներին հասնելու [illegible]: Բոլոր դեպքերում [illegible] Տեր-Պետրոսյանի կառավարությունը [illegible] Ադրբեջանին զայրացնելու եւ [illegible]քաղաքական հասարակական կարծ[illegible] դժգոհությունը վաստակելու [illegible] օգնության ձեռք մեկնեց Հայաստանին, իր վրա կրելով այսօր ստեղծված իրավիճակի պատասխանատվությունը: Եւ մի՞թե Ադրբեջանում տիրող ներկայիս տխուր իրավիճակը նույնպես բացասական դեր [illegible] խաղացել այդ գործում: ■

[illegible]

Կօգնեն Արեւելյան եւ Կենտրոնական Եվրոպայի երկրներին

Բարեփոխումների ուղիով ընթացող Արեւելյան եւ Կենտրոնական Եվրոպայի երկրներին օգնելու օգտին արտահայտվեցին Դանիայի մայրաքաղաքում ավարտված միջազգային խորհրդաժողովի մասնակիցները, որը նվիրված էր Կենտրոնական եւ Արեւելյան Եվրոպայի տնտեսական զարգացման հարցերին: Համաժողովին մասնակցում էին եվրոպական միավորման 12 երկրների, ազատ առեւտրի եվրոպական ընկերակցության 7 պետությունների, Բալթյան երեք երկրների ներկայացուցիչները: Արեւելյան Եվրոպան ներկայացնում էին Ալբանիան, Բուլղարիան, Հունգարիան, Լեհաստանը, Ռումինիան, Սլովակիան, Սլովենիան, Չեխիան: Համաժողովի մասնակիցներն արտահայտվեցին Կենտրոնական եւ Արեւելյան Եվրոպայի երկրների բարեփոխումներին աջակցելու երկկողմ ու բազմակողմ տարբեր ձեւերի օգտին, նշելով այդ օգնության առանձնակի կարեւորությունը տնտեսական վերափոխումների համար: Եզրափակիչ հայտարարության մեջ նշված է, որ հարկավոր է կատարելագործել եւ համակարգել Արեւելյան եւ Կենտրոնական Եվրոպայի երկրներին աջակցելու ջանքերը, հաշվի առնելով նրանց պահանջների տարբերությունները: Նշելով, որ համաժողովի մասնակից մի շարք երկրների նպատակը եվրոպական միությանը հարելն է, խորհրդաժողովն այդ կապակցությամբ ընդգծեց եվրոպական խորհրդի Էդինբուրգի նստաշրջանի որոշումների կարեւորությունը: Եվրոպական միության զարգացմանը զուգընթաց, ասված է հայտարարության մեջ, խիստ էական է այսուհետեւ էլ Եվրոպայում զարգացնել տնտեսական փոխգործողությունը ազատ առեւտրի ու համագործակցության ավելի լայն տարածք ստեղծելու նպատակով:

ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ-ԻՏԱՌ-ՏԱՍՍ

Հարց

Մեր միակ հույսը առայժմ հիդրոէներգետիկան է

Մինչեւ շրջափակումը Հայաստանում տարեկան արտադրվում էր 11 մլրդ կՎտ ժամ էլեկտրաէներգիա, կամ 3,5 հազ կՎտ ժամ մեկ մարդու [illegible] համար (նշենք, որ ԱՄՆ-ում արտադրվում է 11 հազ. կՎտ ժամ, նախկին ԽՍՀՄ-ում 5,8 հազ կՎտ ժամ):

Այս աղետալի օրերին, երբ ջերմակայանները գրեթե կանգ են առել, եւ ողջ ծանրությունն ընկել է ՀԷԿ-երի վրա, օրական արտադրվում էր 12-13 մլն կՎտ ժամ էլեկտրաէներգիա՝ նորմալ պահանջի մեկ երրորդը: Տարվա կտրվածքով դա կկազմի 1[illegible]-1,3 հազ կՎտ ժամ մեկ մարդուն, այսինքն գրեթե 10 անգամ պակաս, քան ԱՄՆ-ում:

Էներգահամակարգի ընդհանուր հզորությունը (մինչեւ ԱԷԿ-ի [illegible]) հավասար էր 3420 հազ. կՎտ-ի, [illegible] Հրազդանի ՊՇԷԿ-ը արտադրում [illegible] հազ կՎտ, ԱԷԿ-ը 815 հազ կՎտ, [illegible] ՋԷԿ-ը 550 կՎտ, Սեւան-Հրազդան կասկադի 6 ՀԷԿ-երը 557 հազ. կՎտ, Որոտանի կասկադի ՀԷԿ-երը 405 հազ կՎտ: Առանց ԱԷԿ-ի ընդհանուր հզորությունը կազմում է 2605 հազ կՎտ, որի օգտագործման աստիճանը (տարվա միջինը) կազմում է 40 տոկոս: Եթե հաշվի առնենք, որ Սեւան-Հրազդան կասկադի ՀԷԿ-երը պետք է աշխատեն միայն ոռոգման ռեժիմին համապատասխան (այժմյան աշխատանքը պայմանավորված է մեր կացությամբ), ապա մեր հզորության այժմյան պահանջը հավասար է 600 հազ. կՎտ-ի: Օրական արտադրանքի պահանջը 42-44 մլն կՎտ ժամ է: Այստեղից է մեր էներգահաշվեկշիռն այսօր: Այժմ տեսնենք, ինչ կարող են տալ եւ այսօր ինչ են տալիս մեր հիդրոպաշարները:

Ինչպես ցույց են տալիս վերը բերված տվյալները, հիդրոէլեկտրակայանների տեսակարար կշիռը (հաշվի առած նաեւ 10-ից ավելի փոքր ՀԷԿ-երը) նորմալ պայմաններում կազմում էր 13-15 տոկոս, իսկ ներկա պայմաններում, երբ ատոմակայանը չի աշխատում, իսկ ջերմային կայանները աշխատում են հզորության մոտ 40 տոկոսով, բարձրացել է մինչեւ 42-44 տոկոս: Այս երկու տասնյակ ՀԷԿ-երն են, որոնք մեր տրոփող կյանքի միակ հենարանն են այսօր: Սա՞ է արդյոք մեր գետերի վերջին հնարավորությունը: Իհարկե ոչ: Հայաստանի Հանրապետության տարածքը ծածկված է գետերի, գետակների, լճերի, ջրամբարների եւ ջրանցքների խիտ ցանցով: Բավական է նշել, որ մենք ունենք 350 գետեր, որոնց երկարությունը 10 կմ-ից ավելի է: Հանրապետության ջրագրական հիմքը կազմում են բարձրլեռնային գետերը: Դրանց ընդհանուր թիվն անցնում է 11790-ից, իսկ գումարային երկարությունը 184220 կմ: Ոռոգման ջրանցքների գումարային երկարությունը հասնում է 19 հազ կմ, որից 4,1 հազարը [illegible]: Բարձրլեռնային լճերը հա[illegible] են տասնյակներով, իսկ ոռոգ[illegible] ջրամբարները 30-ից ավելի են: Եւ այս [illegible] էներգիայի լրացուցիչ [illegible] են (չհաշված Արարատյան դաշտ[illegible] մեծ ճնշման տակ [illegible] 30[illegible] հորատանցքերից [illegible] ջուրը, որոնց էներգիայի օգտագործումը տեխնիկապես լրիվ հնարավոր է):

Հայտնի են հիդրոէներգետիկ պաշարների օգտագործման մի շարք առավելություններ. նրանց մշտական վերարտադրության էժանությունը, էկոլոգիապես մաքուր լինելը, համեմատաբար համաչափ բաշխվածությունը տարածքում եւ այլն: Դրան զուգընթաց, ճիշտ է, ունեն նաեւ խոշոր թերություն՝ անհավասարաչափ բաշխվածությունը տարվա ընթացքում: Ջրային պաշարների հիմնական բաժինն ընկնում է գարնան ամիսներին, իսկ ձմռանը, երբ էներգիայի պահանջն առավելագույնն է, ջրային պաշարները նվազագույնն են: Այս թերությունները կարելի է եւ պետք է վերացնել ամենուրեք ջրամբարներ կառուցելով:

Այս ջրամբարները կարող են օգտագործվել համալիր նպատակներով՝ ոռոգում, ջրամատակարարում, էներգիայի ստացում, ձկնաբուծություն: Նրանք տարվա ընթացքում կարող են լցվել երկու անգամ՝ գարնանը, հիմնականում ոռոգման եւ էներգետիկայի համար եւ աշնանը՝ էներգիայի ստացման համար: Սա է փրկության միակ ուղին, եւ ինչքան էլ նա ժամանակ եւ նյութական միջոցներ պահանջի, միեւնույն է, մենք պետք է գնանք այդ ճամփին:

Մեր հիդրոէներգետիկական պոտենցիալն առաջին (եւ վերջին) անգամ հաշվարկվել է 1965 թվականին, որի հիմքում վերը նշված 350 գետերից որված են եղել ընդամենը 85-ը: Համաձայն այդ հաշվարկների, բոլոր գետերի էներգետիկ պոտենցիալը [illegible] է 2,47 մլն կՎտ, էլեկտրաէ[illegible] միջին արտադրանքը 18,6 մլրդ կ[illegible] տնտեսապես նպատակահարմար օգտագործման արտադրանքը 7,5 մլրդ կՎտ ժամ: Տեսակարար տեխնիկական պոտենցիալով (627 հազ կՎտ ժամ 1 կմ հաշ. վրա) ՀՀ-ն նախկին ԽՍՀՄ-ում զիջում է միայն Տաջիկստանին եւ Վրաստանին:

Բերված թվերն ակնհայտորեն ցույց են տալիս, որ անգամ մոտավոր հաշվարկներով մեր հանրապետությունն ունի զգալի հիդրոէներգետիկ պաշարներ, որոնց միայն մի փոքր մասն ենք այսօր օգտագործում (հզորության մոտ 38 տոկոսը, արտադրանքի 35 տոկոսը): Եվ այսօր ստույգ հայտնի չէ մեր հիդրոէներգետիկ պաշարների իրական պատկերը (որոնք, բնականաբար, անհամեմատ ավելի են, քան վերը բերված թվերը, որոնց ճշգրտությունը ոչ մի կասկած չի հարուցում, սակայն նրանք խիստ փոքրացված են, քանզի հաշվի է առնված մեր գետերի մեկ երրորդը):

Մեր բարձրլեռնային գետերը բացարձակապես ուսումնասիրված չեն, լուրջ փոփոխություններ են առաջացել գետերի ջրաբանական ռեժիմում մարդու գործունեության պատճառով: Ջրաբանություն, ջրաչինարարություն [illegible]ությունները կարկվածահար վիճակ[illegible] են, իսկ դա ոչ մեկին չի հետաքրքր[illegible]: Առանց լրացուցիչ ջրաբանական [illegible]կան ուսումնասիրությունների հն[illegible]վոր չէ ճիշտ պատկերացում կազմե[illegible] ազգային հարստության՝ գետերի, [illegible]բարների, լճերի, ջրանցքների հիդրոէ[illegible]գետիկ պաշարների մասին: Զարմանալի է, որ որեւիցե գետի վրա ՀԷԿ կառուցվ[illegible], իսկ հետո պարզվի, որ այնտեղ ջուր չկա:

Այս ազգային ցավոտ հարցերի մասին գրում, ահազանգ[illegible] ենք գրեթե երեսուն տարի, արդյունքը զրո: Ինչպես նախորդ, այնպես էլ ներկա իշխանությունները միշտ մտահոգված են ներկա պահով, մի կերպ յոլա տանել, իսկ իրենցից հետո թեկուզ ջրհեղեղ: Սեփական պաշարների (հատկապես մշտական վերարտադրվող ջրի, արեւի, քամու եւ այլն) օգտագործումը միշտ մղվում է հետին պլան: Աշխարհով մեկ վայնասուն ենք փնտրում Հրազդանի ՊՇԷԿ-ը հզորացնելու, մեռած ատոմակայանը վերակենդանացնելու, իսկ հանրապետության ամենաջրառատ ու հիդրոպոտենցիալով հարուստ Դեբեդ գետի էներգիան չենք օգտագործում: Նույն վիճակում են Ախուրյանը, Արփան, Ձորագետը, Փամբակը, Քասախը, Ողջին եւ այլ գետեր:

Ես միշտ կողմնակից եմ եղել եւ այսօր էլ մնում եմ հավատարիմ այն քաղաքականությանը, որի հիմքում պետք է լինի մեր ազգային պաշարների համալիր օգտագործումը: Այսօր բոլորից իրական եւ արագ իրագործելին մնում են հիդրոպաշարները, եւ մեր տնտեսական քաղաքականությունը պետք է հաշվի առնի այս փաստը:

Այս բոլորի մասին մանրամասն ուսումնասիրությունների ծրագիր ենք մշակել եւ ներկայացրել ՀՀ վարչապետի եւ էներգետիկայի նախարարություն: Սակայն մեկ տարուց ավելի է այնտեղից էլ ոչ մի պատասխան չկա: Մինչդեռ կան ազգային հարցեր, որտեղ սակարկությունն ավելորդ է, դրանց թվին է պատկանում նաեւ հիդրոէներգետիկայի հարցը:

ՍԱՐԳԻՍ ՄԽԻԹԱՐՅԱՆ
Պրոֆեսոր

digitised by A.R.A.R.@

Ճապոնիա

ԲԺԻՇԿՆԵՐԸ ՀԱՐՎԱԾԻ ՏԱԿ

Տարիներ շարունակ Ճապոնիայի դեղագործական արդյունաբերությունը վայելում էր կառավարության պաշտպանությունը, որը հանձն էր առնում մարել պարտքերը: Սակայն այժմ հետեւ այն մտադիր է կրճատել այդ առնչությամբ կատարվող ծախսերը, հաշվի առնելով, որ ընդհանուր առողջապահական նպատակներին հատկացված 180 միլիարդ դոլլարի 30 տոկոսը կազմում է դեղորայքի սպառումը ժողովրդի կողմից, որը չափազանց մեծ թիվ է այլ զարգացած կապիտալիստական երկրների հետ համեմատած, որտեղ այն ընդամենը կազմում է 5 տոկոս:

Պարզվում է, որ ճապոնացիները ավելի շատ են ծախսում դեղորայք ձեռք բերելու վրա, քան որեւէ այլ ազգության ներկայացուցիչ աշխարհի ցանկացած մասում: (Արժե Econimist հանդեսի թղթակցի ուշադրությունը հրավիրել երեւանյան գների վրա, որոնք վստահաբար միեւնույն «մակարդակի» վրա են ճապոնականի հետ, եթե ոչ ավելի բարձր դրանից): Ցր[illegible] ամեն տարեկան 228 դ[illegible]ր է ծախսում, համեմատած 1[illegible]ոլլարի հետ Արեւմտյան Գերման[illegible]մ, որն աշխարհում երկրորդ [illegible] է զբաղեցնում դեղորայքի [illegible]ման գծով: Դեղերը Ճապոնիա[illegible] շատ թանկ արժեն, որովհետ[illegible] վաճառման յու[illegible]ակ «մենաշնորհ» է գործ[illegible]ստեղ: Ճապոնացի բժիշկներ[illegible]չ միայն իրավունք ունեն դեր[illegible]մներ դուրս գրելու, այլ նաեւ [illegible]դորայքը բաց թողնելու կամ վա[illegible]ելու: Նրանք դեղերը գնում են մեծածախ վաճառողներից պետական գներից համեմատաբար էժան գներով, իսկ կառավարությունը նրանց փոխհատուցում է պետական գներով: Այստիսով, բժիշկները շահագրգռված են շատ եւ հատկապես թանկ դեղեր դուրս գրել իրենց հիվանդներին եւ «գրդանել» տարբերությունը, որը տարեկան կլորիկ գումար է կազմում: Սովորական թերապեւտ, օրինակ, վաստակում է տարեկան 327 հազար դոլլար, այն դեպքում, երբ իր գործընկերը Ամերիկայում ստանում է 213 հազար դոլլար: Սա է պատճառը, որ բժիշկները Ճապոնիայում դառնում են ամենահարուստների շարքը եւ նրանց է պատկանում ճանապարհներին սլացող ռոլզ-ռոյսերի մեծամասնությունը:

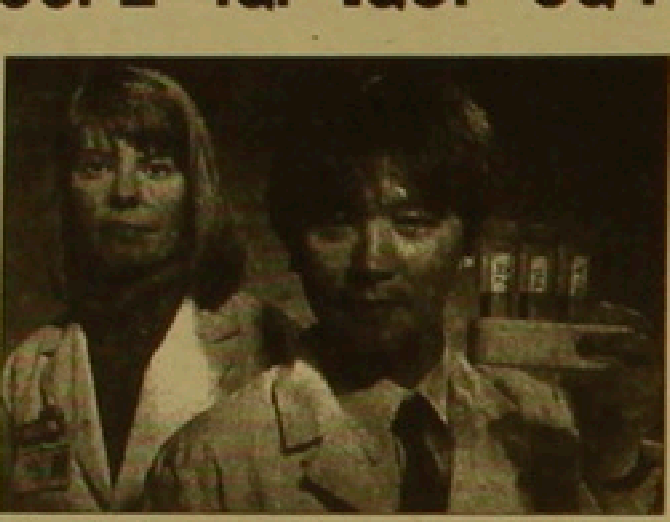

Տարիներ առաջ առողջապահության նախարարությունը փորձեց նվազեցնել պետական գները, սակայն չհաջողվեց: Դեղորայք վաճառող «հորդաները» այնքան էին կապված բժիշկների հետ, որ անհնար եղավ շրջանցել նրանց, մանավանդ որ բժիշկները շատ մեծ հեղինակություն էին վայելում երկրում: Այդ հեղինակությունը խախտվեց 80-ականների վերջում առաջացած MSRA կոչվող սկանդալից հետո, երբ հիվանդների մահացածության տոկոսը զգալիորեն աճեց: Պարզվեց, որ չափազանց շատ հակաբիոտիկ նյութեր ընդունելով, նրանց մարմինը կորցրել էր մանրէների դեմ պայքարելու դիմադրողականությունը:

Մինչեւ օրս էլ այդ հեղինակությունը չի վերականգնվել: Վերջերս լույս տեսած հանրամատչելի մի գրքույկ դեղերի եւ նրանց ազդեցության վերաբերյալ անմիջապես դարձավ բեստ-սելլեր եւ առիթ տվեց բժիշկների հասցեին ուղղված նորանոր քննադատությունների:

Արեւմտյան օրինակին հետեւելով, կառավարությունն այժմ ցանկանում է նոր բարեփոխություններ մտցնել այդ ասպարեզում: Առաջին քայլը դարձյալ կապված պետք է լինի գների հետ: Մտադրություն կա մինչեւ 1996 թվականը գներն աստի-ճանաբար հասցնել մեծածախ վաճառքի մակարդակին: Երկրորդը լինելու է դեղորայք արտադրողների եւ բժիշկների միջեւ հաստատված կապի խզումը կամ արգելումը: Ինչպես այլ երկրներում, հիվանդները հնարավորություն են ունենալու դեղերը գնել դեղատներից: Առայժմ բնակչության միայն 10 տոկոսն է օգտվում այդ հնարավորությունից: Մյուս քայլը նախատեսում է մեծահասակներին բոլոր տեսակի դեղորայք բաց թողնել որոշակի սահմանված գնով:

Կամա-ակամա դեղագործները սկսել են դեղատոմսերով դեղորայք պատրաստելու հատուկ կուրսերի հետեւել, իսկ դեղեր արտադրող ընկերությունները կամ հիմնարկները, որոնց թիվը 1500-ից անցնում է, հարկադրված են մտածել նոր տեսակի եւ որակի դեղորայք բաց թողնելու մասին: Մինչեւ վերջերս նրանք սահմանափակվում էին հատկապես հակաբիոտիկներ արտադրելով, որոնք արտասահմանում այնքան էլ մեծ պահանջարկ չունեն: Մինչդեռ Ճապոնիան իսկ երկրի ներսում վաճառվող դեղերի մեկ երրորդը ներմուծում է դրսից: Ընկերություններից ամենամեծը Տակեդան է, որն աշխարհում 16-րդ տեղն է զբաղեցնում: Դրա տնօրեն պրն. Մացումոտոյի կարծիքով, մի շարք փոքր արտադրական միավորումներ ստիպված կլինեն միանալու իրար, որպեսզի կարողանան դիմանալ նոր շուկայական պայմաններին, քանի որ նրանցից ոչ մեկն էլ չունի արեւմտյան իրենց գործընկերների ֆինանսական կարողությունները:

The Economist

Լուրերի Հոսք

Անդրեոտին մերժում է իր կապը մաֆիայի հետ

Իտալիայի ամենահայտնի քաղաքական գործիչը՝ Ջուլիո Անդրեոտին հինգշաբթի ներկայացավ սենատի համապատասխան հանձնաժողովի առաջ, պատասխանելու սիցիլիական մաֆիայի եւ նրա կազմակերպած քաղաքական սպանությունների մեջ խառը լինելու մասին ամբաստանություններին: Նախկին վարչապետն այդ եւ նման բոլոր ամբաստանությունները համարեց «անհիմն սուտ», որոնց նպատակն է վարկաբեկել իրեն: Ինչպես հայտնի է, իտալական ներկա կառավարության եւ խորհրդարանի շատ անդամներ գտնվում են նման ամբաստանությունների տակ:

ԿԺԴՀ-ն համաձայն չէ ՄԱԳԱՏԷ-ի որոշմանը

«ԿԺԴՀ միջուկային խնդիրը» Միավորված ազգերի կազմակերպության քննարկմանը հանձնելու ՄԱԳԱՏԷ-ի որոշումն այդ կազմակերպության կանոնադրության եւ երաշխիքների համաձայնագրի կոպիտ խախտում է, ասվում է չորեքշաբթի օրը ՄԱԿ-ի կենտրոնակայանում տարածված ԿԺԴՀ ատոմային էներգետիկայի նախարարի նամակում: Անվտանգության խորհուրդը, նշվում է փաստաթղթում, գիտական, տեխնիկական կամ իրավական որեւէ հիմք չունի ԿԺԴՀ միջուկային խնդրի վերաբերյալ ՄԱԳԱՏԷ-ի գլխավոր տնօրենի իրեն ներկայացրած զեկուցագիրը քննարկելու համար: Նամակով խորհրդի ուշադրությունը հրավիրվում է ՄԱԳԱՏԷ-ի կողմից երաշխիքների համաձայնագրի լուրջ չարաշահման վրա:

ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ-ԻՏԱՌ-ՏԱՍՍ

ՀԱՀ-ում բարեփոխումները արագացվելու են

Հարավ-Աֆրիկյան Հանրապետությունում վայրագ խռովություններից հետո, ապրիլի 15-ին հանդարտ էր, առավելապես սեւամորթ եւ սպիտակամորթ դեկավարների ջանքերի շնորհիվ: Կառավարության եւ Նելսոն Մանդելայի գլխավորած Աֆրիկյան ազգային կոնգրեսի միջեւ հինգշաբթի համաձայնություն կայացավ երկրում սահմանադրական բարեփոխումների գործընթացն արագացնելու մասին: Կառավարության բանբերը հերքեց այն լուրերը, թե իշխանությունն էր կազմակերպել Հարավաֆրիկյան կուսակցության դեկավար Քրիս Հանիի սպանությունը, որի թաղման առթիվ նախորդ օրը բորբոքվել էին կրքերը բազմաթիվ քաղաքներում, ու 20 հոգի սպանվել եւ 240 ուրիշներ վիրավորվել էին ցույցերի ժամանակ:

«ԳԿԶՊ-ի գործով» դատավարությունն ընդհատված

«ԳԿԶՊ-ի գործով» անցկացվող դատավարության նախագահող Անատոլի Ուկոլովն ապրիլի 16-ին հայտարարեց, որ նիստն անորոշ ժամկետով ընդհատվում է ամբաստանյալներից մեկի՝ նախկին ԽՍՀՄ պետձեռնարկությունների միության նախագահ Ա. Տիզյակովի հիվանդության պատճառով: Ինչպես առավոտյան նիստում հայտարարեց ամբաստանյալ Օլեգ Բակլանովը (ԽՄԿԿ ԿԿ նախկին քարտուղար), Ա. Տիզյակովը, որն անսպասելիորեն վատ էր զգացել չորեքշաբթի օրը, ներկայումս գտնվում է Բուրդենկոյի անվան հիվանդանոցի սրտաբանության բաժանմունքում: Այս կապակցությամբ Բակլանովը գտնում է, որ դատարանի նիստը պետք է ընդհատվի մինչեւ Տիզյակովի վերադարձը, քանի որ, նրա խոսքերով, քննության շարունակումը կխախտի Տիզյակովի պաշտպանության իրավունքները: Բակլանովի այս հայտարարությունը պաշտպանեցին Պավլովը եւ Լուկյանովը: Պետական մեղադրողները համաձայնություն տվեցին այդ առաջարկությանը: Դատարանի բժիշկը հայտնեց, որ Տիզյակովը կարող է հիվանդանոցում մնալ եւս 15-20 օր:

ԻՏ

Միջին Արեւելք

Կարգավորումը հնարավոր է միայն բանակցությունների միջոցով

Սոկա[illegible] Մերձավոր Արեւելքում խաղաղ[illegible]յան հաստատման եւ պաղե[illegible]ան խնդրի լուծման հեռանկ[illegible]եր: Ինչպես հաղորդում է «Ալ [illegible]ալ Արաբ» օրաթերթը, [illegible]ոինն հայտարարել է Եգիպ[illegible]ախագահ Մուբարաքը, երկրի [illegible]յլիս քաղաքում Իսրայելի [illegible]յես Ռաբինի հետ համատեղ [illegible]գրած մամուլի ասուլիսում: [illegible]ահ դեկավարն ընդգծել է, [illegible]ողմերը բոլոր ջանքերը գործադ[illegible]մ են, որպեսզի Վաշինգտոնում [illegible]ար-իսրայելյան երկկողմ բանակցությունների հերթական փուլը սկսվի ապրիլի 2[illegible]-ին, ինչպես նախատեսված է: «Մ[illegible] քննարկեցինք բանակցությունների վերսկսման հնարավոր ուղիները», ասել է Մուբարաքը: Սակայն, նշել է նախագահը, հենց այդ օրը դրանք սկսելու հույսերը չնչին են: «Հարցը վերջնականապես կլուծվի շաբաթ օրը Դամասկոսում, Իսրայելին սահմանակից արաբական պետությունների արտգործնախարարների խորհրդակցությունում», հայտարարել է նա:

Իսրայելի կառավարության դեկավարն իր կողմից նշել է, որ հույս ունի Վաշինգտոնում խաղաղության բանակցությունները վերսկսել նախատեսված օրը: Նա ընդգծել է, որ ինքը լավ հնարավորություն է ունեցել լսելու Եգիպտոսի նախագահին եւ ծանոթանալու վերջին ժամանակներս տեղաշրջանում եւ դրա սահմաններից դուրս նրա անցկացրած խորհրդակցությունների արդյունքներին:

Մյուս կողմից, ԱՄՆ պետդեպարտամենտը հայտարարությամբ է հանդես եկել մերձավորարեւելյան խնդրի խաղաղ կարգավորման շուրջը Վաշինգտոնում ապրիլի 20-ին սկսվող արաբ-իսրայելյան բանակցությունների առնչությամբ:

Ինչպես նշվում է հայտարարության մեջ, ԱՄՆ-ը «առավել ակտիվ դեր կխաղա որպես ազնիվ միջնորդ»: Դրա հետ մեկտեղ նա հաստատապես այն կարծիքին է, որ շահագրգիռ կողմերի անմիջական բանակցությունները մերձավորարեւելյան [illegible] խաղաղական կարգավորման [illegible]կազմիչ նախանշումն են:

ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ-ԻՏԱՌ-ՏԱՍՍ

Լոնդոն

Մեծ Բրիտանիան կօգնի նախկին ԽՍՀՄ հանրապետություններին

Մեծ Բրիտանիայի կառավարությունը մտադիր է 380 միլիոն ֆունտ ստեռլինգ հատկացնել նախկին ԽՍՀՄ հանրապետություններին ֆինանսապես օգնելու նպատակով: Կաբինետի տարածած պաշտոնական հաղորդագրության մեջ նաեւ ասվում է, որ այդ նպատակով լրացուցիչ 320 միլիոն ֆունտ ստեռլինգ կհատկացվի արտահանական վարկերի եւ բրիտանական ընկերությունների կապիտալ ներդրումների ապահովագրման գծով:

Ռուսաստանին ցույց տրվող տեխնիկական օժանդակությունը կկրկնապատկվի եւ կհասնի 120 միլիոն ֆունտ ստեռլինգի: Ընդսմին Մեծ Բրիտանիան նաեւ իր ավանդը կներդնի նոր միջազգային հիմնադրամի մեջ, որի կոչված է խթանելու Ռուսաստանի փոքր բիզնեսի զարգացումը:

Տոկիոյում Յոթնյակի նախարարների հանդիպմանը մասնակցող Բրիտանիայի ֆինանսների [illegible]րար Նորման Լեմոնթի հայտ[illegible]յան մեջ նշվում է, որ օգնու[illegible] նոր ծրագրը պատկառելի գ[illegible] օգնություն է, ինչպես Ռ[illegible]ստանի տնտեսական սիստեմի զարգացման, այնպես էլ Մեծ Բրիտանիայի ձեռնարկատերերի համար, որոնք մտադիր են գործակցել Ռուսաստանի հետ: Ընդհանուր առմամբ, Ռուսաստանի տնտեսության բարեփոխման երկարաժամկետ ծրագրի կատարման նպատակով Մեծ Բրիտանիայի հատկացրած ֆինանսական օգնության գումարը այսպիսով գերազանցում է 1 միլիարդ ֆունտ ստեռլինգը, հայտարարեց Ն. Լեմոնտը:

Նրա կարծիքով, առաջիկա տասնամյակում Ռուսաստանը [illegible] ամենամեծ արտա[illegible] շուկաներից մեկը [illegible] բրիտանական ընկերությ[illegible] համար: «Մենք [illegible] օգնել Ռուսաստա[illegible] փուլում», նշեց նա[illegible] ֆինանսա[illegible] տեխնիկական օգնության [illegible]ից բացի, Մեծ Բրիտանիան ձգտում է նրան հնարավորություն [illegible] նաեւ ընդլայնելու երկ[illegible] առեւտուրը, նշեց նա:

ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ-ԻՏԱՌ-ՏԱՍՍ

Վթար

ՄԱԳԱՏԷ-ն հաստատել է ռուսների տվյալները

Հինգշաբթի օրը Տոմսկ-7 քաղաքի ռադիոակտիվ արտանետումների վայրում եղած ՄԱԳԱՏԷ-ի հատուկ հանձնաժողովը հաստատել է Ռուսաստանի ատոմային էներգիայի նախարարության եւ արտակարգ իրավիճակների պետական կոմիտեի մասնագետների հետեւությունները պատահարի պատճառների եւ հետեւանքների վերաբերյալ: Այս մասին ԻՏԱՌ-ին ուրբաթ օրը հայտնեցին Տոմսկի մարզխորհրդի մամուլի ծառայությունում:

Ըստ հանձնաժողովի տվյալների, ռադիոակտիվ աղտոտման գոտում ֆոնը Տոմսկ քաղաքի բնական մակարդակը գերազանցում է 2-4 անգամ: Միջազգային փորձագետների կարծիքով, դա անվտանգ է բնակչության համար եւ լուրջ հիվանդություններ չի առաջացնի:

Հանձնաժողովը եզրակացրել է, որ պայթյունը մասամբ տեղի է ունեցել նաեւ կայանքին սպասարկող օպերատորների մեղքով: Թույլ է տրվել ճնշման գերազանցում, որի հետեւանքով քիմիական ռեակցիա է տեղի ունեցել արտանետվածքի հետ: Հանձնաժողովը հաստատել է, որ Տոմսկ-7-ի վթարը ըստ միջազգային սանդղակի գնահատվում է որպես 3-րդ աստիճանի պատահար, որի ընթացքում մարդիկ չեն ճառագայթահարվել: Վիեննա վերադառնալուց հետո ՄԱԳԱՏԷ-ի փորձագետները կանցկացնեն վթարի լրացուցիչ համակարգչային մոդելավորում եւ վերջնական հետեւություններ կանեն:

ԻՏ

Մոսկվա

Ճշտվում է բարեփոխումների ընթացքը

Ռուսաստանի նախագահ Բորիս Ելցինը վստահ է, որ ապրիլի 25-ի հանրաքվեի ժամանակ երկրի քաղաքացիների մեծամասնությունը կպաշտպանեն եւ կվերարկեն քաղաքացիական համաձայնության, կայունության եւ երկրի վերածննդման օգտին: Այդ մասին նա հայտարարեց ուրբաթ օրը Կրեմլում ելույթ ունենալով Ռուսաստանի արդյունաբերողների եւ ձեռնարկատերերի համագումարում:

Ելցինն այս տարվա իր գլխավոր խնդիրը համարեց երկրում քաղաքական ու տնտեսական կայունության վերահաստատումը: Նա այն կարծիքն է հայտնեց, որ ակնհայտորեն նկատվող եւ իրականացվող գործադիր իշխանության եւ արդյունաբերողների ու ձեռնարկատերերի օբյեկտիվ մերձեցումը չեն կարող արգելակել ոչ [illegible], ոչ էլ քաղաքական խարդավանքները:

Ռուսաստանի նախագահի կարծիքով, կարեւորագույն խնդիրներից մեկը ներկայումս պետության եւ տնտեսության միջեւ որակապես նոր հարաբերությունների ստեղծումն է: Նրա խոսքերով, շուկա կարելի է ստեղծել այն դեպքում, երբ վերջ դրվի ռազմատեխնիկական տնտեսագիտության թելադրանքին: Այս կապակցությամբ նախագահն ընդգծեց, որ կարեւոր են պետական ձեռնարկությունների ապաազգայնացման գործընթացը, շուկայական պայմանների եւ արժեթղթերի շուկայի մեխանիզմների իրականացումը:

ԻՏ

digitised by A.R.A.R.@

Լուրեր Հատ

Արեւմուտքը հասկացել է, որ ապրիլի 25-ը բեկումնային օր է

Ռուսաստանի Նախագահ Բորիս Ելցինի կարծիքով, Արեւմուտքի երկրները հասկացել են, որ ապրիլի 25-ը բեկումնային օր է ոչ միայն Ռուսաստանի, այլեւ ամբողջ աշխարհի համար: Մոսկվայի Մեծ թատրոնում հինգշաբթի օրը ստեղծագործող մտավորականության հետ իր հանդիպման ժամանակ Ելցինը նշեց. «Ուստի եւ այսօր նրանք պատրաստ են մեզ օգնել ոչ միայն խոսքերով, ինչպես եղել էր մի ամբողջ տարի»: Բ. Ելցինն ասաց, որ Ռուսաստանն ունի հազարամյա պատմություն, մինչդեռ ԱՄՆ-ը՝ 200-ից քիչ ավելի: Նա հավաստեց, որ ռուսական զորքերը Էստոնիայից եւ Լատվիայից դուրս չեն բերվի այնքան ժամանակ, քանի դեռ այնտեղ չեն դադարել ռուսախոս բնակչության իրավունքների խախտումները: Նրա խոսքերով, ռուսական ստորաբաժանումները դուրս չեն բերվի նաեւ Աբխազիայից, քանի դեռ Վրաստանը դուրս չի բերել իր զորքերը: Անդրադառնալով փոխնախագահ Ա. Ռուցկոյի խնդրին, Բորիս Ելցինը հայտարարեց. «Եթե նա տղայական պաշտոն ունենար, վաղուց կթողներ պաշտոնը, եթե համաձայն չէ Նախագահի հետ»: ԻՖ

Կորած ալպինիստները գտնվել են

Ապրիլի 11-ին Էլբրուսի շրջանում կորած 4 անգլիացի եւ 1 ռուս ալպինիստները հինգշաբթի օրը բարեհաջող վայրէջք են կատարել Էլբրուսի հյուսիսային լանջով եւ այժմ գտնվում են Պյատիգորսկում: Այս մասին Ինտերֆաքսին հայտնեցին Ռուսաստանի արտակարգ իրավիճակների պետական կոմիտեում: Էլբրուսի շրջանում մի քանի օր սաստիկ ձյուն էր տեղում եւ անորոշություն կար, որոնք ալպինիստներին խանգարել էին ժամանակին վերադառնալ հանգրվան: Ինչպես նշեցին կոմիտեում, խումբը կարողացել է դուրս բերել միջազգային կարգի սպորտի վարպետ Վլադիմիր Յանոչկինը: Անգլիացիների եւ Վլադիմիր Յանոչկինի ինքնազգացողությունը լավ է: ԻՖ

Շուշկեւիչը տնտեսական դաշինքի կողմնակից

Բելառուսի Գերագույն խորհրդի նախագահ Ս. Շուշկեւիչը հավաստել է, որ ինքն ԱՊՀ շրջանակներում տնտեսական դաշինքի կողմնակից է: Հինգշաբթի երեկոյան հանրապետության հեռուստատեսությամբ ելույթ ունենալով, նա նշել է, որ այդ դաշինքն անհրաժեշտ է, սակայն Համագործակցության շրջանակներում համագործակցությունը «չի ընթանում այնպես, ինչպես ցանկալի է»: «Մենք հանդես ենք գալիս ռուբլով կատարվող հաշվարկների օգտին, առանց մաքսային արգելքի», նշել է Շուշկեւիչը: Ինչ վերաբերում է ռազմական դաշինքին, Շուշկեւիչի խոսքերով, չի կարելի ծգտել միջուկազերծ կարգավիճակի ու երկրի չեզոքության եւ միաժամանակ անդամակցել ռազմաքաղաքական դաշինքների: Այս կապակցությամբ նա դեմ արտահայտվեց ԱՊՀ կոլեկտիվ անվտանգության պայմանագրին Բելառուսի անդամակցությանը: ԻՖ

Ուկրաինայի ափերի մոտ կալանվեց վրացական նավ

Ուկրաինայի ծովային սահմանապահները չորեքշաբթի օրը կալանել են վրացական «Դիոսկուրիա» նավը, որը ապրիլի 14-ին Կերչից առանց ծանուցման եւ փաստաթղթերի ձեւակերպման դուրս էր եկել Սեւ ծով: Կազմակերպված որոնման շնորհիվ «Դիոսկուրիա»-ն հետ է տարվել Կերչ: Ինչպես Ինտերֆաքսի թղթակցին հայտնեցին Ուկրաինայի սահմանապահ զորքերի մամուլի ծառայությունում, ստուգման ժամանակ նավի վրա հայտնաբերվել են 43 միլիոն 530 հազար կարբովանեցի խիստ դեֆիցիտային ապրանքներ, լոր մաղասար ակտոմոբիլ: Բեռ ատարողը՝ Դոնի «Պրոգրես-3» փոքր ձեռնարկությունը, բեռների համար փաստաթղթեր չէր ներկայացրել: Նավը պատկանում է «Ծիծերինդա» փոքր ձեռնարկությանը, գրանցման նավահանգիստը Սուխումն է: ԻՖ

Սփյուռք

Սփյուռքահայ մշակութային օրագիր

«Համազգային»-ի «Դիմակ» թատերախումբը

Արդեն 10 տարուց ավելի է, որ Փարիզում աշխատանքի վայր ունենալով տեղի մշակույթի տնից, գործում է այս թատերախումբը: Այդ ընթացքում Համլիկ Սյուրմելյանի բեմադրությամբ հանդիսատեսին են ներկայացվել բազմաթիվ թատերագրություններ հիմնականում հայ դրամատուրգներից՝ Հակոբ Պարոնյան («Ատամնաբույժն արեւելյան»), Շիրվանզադե («Կործանվածը»), Երվանդ Օտյան («Ընտանիք, պատիվ, բարոյական» վեպի բեմականացումը), Մուշեղ Իշխան («Կյլիկյա արքան», «Մեռնելը որքան դժվար է»), Լեւոն Շանթի «Շղթայվածը» (բեմադրիչ՝ Արփի Հովհաննիսյան) եւ այլն:

Սփյուռքի պայմաններում յուրաքանչյուր մշակութային ձեռնարկում, առավել եւս թատերական, պատրաստելը դյուրին գործ չէ: Նշված թատերախաղերը եւս կայացել ու հաջողությամբ են ընդունվել շնորհիվ մի խումբ արվեստասեր հայ երիտասարդների լուռ ու անխոնջ աշխատանքի: Վերջինիս հերթական արդյունքին, բավական ընդմիջումից հետո իհարկե, ֆրանսահայ հանդիսատեսը շարունակաբար ականատես եղավ մարտի 19–21-ին: «Դիմակ»-ն այդ օրերին ներկայացրեց իր վերջին բեմադրությունը՝ արձակագիր Մովսես Պյաքճյանի «Անկարելի կարելին» թատերախաղը: Ասենք, որ սա հանրածանոթ հեղինակի առաջին երկն է՝ լույս տեսած 1972-ին Բեյրութում եւ 1991-ին առաջին անգամ բեմադրված մեզ մոտ՝ Հայաստանում:

Ղարաբաղի երգի-պարի խումբը Ֆրանսիայում

Չնայած վերջին տարիներին հաճախակի են դարձել հայաստանյան խմբերի ելույթները փարիզյան բեմերում, սա առաջին անգամ էր, որ Ղարաբաղից էր գեղարվեստական խումբ մեկնել:

22 հոգուց բաղկացած այս խմբի անդրանիկ ելույթը տեղի ունեցավ մարտի 27-ին «Կիժե» սրահում, խանդավառ բազմության ներկայությամբ: Այն հրավիրվել է ֆրանսահայ մշակութային միության կողմից Գալուստ Գյուլբենկյան հիմնարկության մասնակցությամբ: Միության նախագահ Ժ. Սարյանն իր խոսքում հատկապես ընդգծել է խմբի պատերազմական այս ծանր օրերին երգել-պարելու արիություն ունենալու հանգամանքը:

Փարիզից զատ, խմբի ֆրանսիական շրջագայության ընդգրկված է Մարսելը, Վալանսը, Վիեննայանը եւ Սեն-Շամոնը: Այս առթիվ պատրաստված է նաեւ մի գրքույկ, որն ամփոփ տեղեկություններ է պարունակում խմբի, նրա մենակատարների եւ ղեկավարների մասին, ապա է ելույթների հայտագիրը: Ինչպես գրում է «Յառաջ»-ի թղթակից Արփի Թոթոյանը, «այս նախընթացով Սփյուռքի շէնք մը արտացոլ ունեցավ, թե հայկականը բնօրրան ունի նաեւ Ղարաբաղը, որ թշնամիի դեմ մաքառելէ զատ ու անոր զուգահեռ, գիտե նաեւ երգել ու պարել»:

Պատրաստեց ԼԵՒՈՆ ԼԱՆՐԻԿՅԱՆԸ

Մեր Վերջ

Հույժ գաղտնի

Երկար սպասված օրենք

Գերագույն խորհրդում կան ոչ քիչ թվով պատգամավորներ, որոնք Գխ-ի աշխատանքների սկզբից ի վեր, այսինքն՝ 1990 թվականի հուլիսի 20-ից ոչ մի բառ չեն արտասանել: Սոս աղաղան ցույց կտա, թե արդյոք լեզվի մասին օրենքի ուսուցումը չէ՞ր պատճառը, եւ արդյոք հենց այս պատգամավորները չէի՞ն այդ օրենքի ընդունման ամենամեծ ջատագովները:

Օրենքի արտահանման հեռանկարները

Լեզվի օրենքի ընդունումից հետո պարզվել է, որ սա առաջին օրենքն է, որ չի պատճենվել մյուս երկրների համանման օրենքներից: Բայց հետաքրքիրն այն է, որ սա նաեւ առաջին օրենքն է, որը կարող է պատճենվել մյուս երկրների կողմից: Ինչպես մեր թղթակցին հայտնեց Գխ նախագահի պարոն Բաբկեն Արարքցյանը, արդեն մի քանի դեսպանատներ դիմել են իրեն՝ օրենքի տեքստը ստանալու խնդրանքով:

Խնդրանքը՝ քննարկվում է

Արտակ Սադոյանը դիմել է Գերագույն խորհրդի լեզվի հանձնաժողովին՝ խնդրելով թույլ տալ իրեն այսուհետեւ եւս, քանի դեռ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանն է Հայաստանի Հանրապետության նախագահը, գործածել «պրեզիդենտ» բառը:

Արտոնություն գիտնականներին

Նույն հանձնաժողովը Լեզվի օրենքի կիրարկման կարգում բացառություն է նախատեսել Հայաստանի գիտնականների միության համար, ինչպես եւ նախկինում, վերջինիս նիստերը լինելու են ռուսերեն (ավելացնենք՝ նախկինի պես տեղի են ունենալու Գխ լեզվի հանձնաժողովի նախագահի աշխատասենյակում):

Մարկը՝ ՄԱԿ-ին

Միավորված ազգերի կազմակերպությունից տեղեկացել ենք, որ այստեղ ստացել են Երեւանի քաղաքային խորհրդի պատգամավոր Մարկ Գրիգորյանի դիմումը «Հայաստանում բնիկ ռուսալեզու բնակչության իրավունքների ոտնահարման մասին» (հիշեցնենք, որ այդ մասին հաղորդագրություն էր հրապարակվել «Ռեսպուբլիկա Արմենիա» թերթի ս.թ. մարտի 10-ի համարում): Ներկայումս ՄԱԿ-ի բազմաթիվ փորձագետները փորձում են վերծանել, թե խոսքը հատկապես ում մասին է, ռուսների՞, թե հրեաների: Ասում են, թե փորձագետները հեռախոսել են Հայաստանում Դաշնակցային Ռուսաստանի դեսպան Վլադիմիր Ստուպիշինի հետ՝ միանգամայն տրամաբանորեն ակնկալելով նրանից սպառիչ բացատրություն: Սակայն վերջինս պատասխանել է բառացիորեն հետեւյալը. «Ինձ դուր չի գալիս «ռուսալեզու» արտահայտությունը, քանի որ այն ոչինչ չի արտահայտում» (համեմատեցեք՝ «Հայաստանի Հանրապետություն», 30-ը մարտի): Այնուամենայնիվ, մեծարգո դեսպանը կարողացել է օգնել Մարկ Գրիգորյանի ուղերձով զբաղվող ՄԱԿ-ին, երբ բացատրել է իրողությունը. «Հայ մտավորականության ճնշող մեծամասնությունը ռուսալեզու է, եւ նրանք պայքարում են նրա համար, որ ռուսերենը մնա որպես լեզու, որով եւ իրենք ապրում են» (նույն տեղում):

ՎԱԼԵՐԻ ՄԻՐԶՈՅԱՆ
«Մուլտիր» գործակալության անօրեն տնօրեն

ԱԶԳ - ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Գոլորությունն ՀՄՄ-ՖԻՄԱ եւ «Քասախ» խաղի ընթացքում

ՀՀ ֆուտբոլի երկրորդ առաջնություն
2-րդ տուր

ՀՄՄ-ՖԻՄԱ–«Քասախ»	5:1
«Իմորլս»–«Շիրակ»	1:5
«Բանանց»–«Մալաթ.-Կիլիկ.»	6:0
«Արարատ»–«Կոտայք»	1:0
«Կանազ»–«Վան»	1:0
«Զվարթնոց»–«Երազանք»	0:2
«Ցեմենտ»–«Նաիրիտ»	0:0

Ցավոք 2-րդ տուրն աչքի ընկավ տհաճ միջադեպով:

Երեւանի «Նաիրի» մարզադաշտում ՀՄՄ-ՖԻՄԱ-ն եւ «Քասախ»-ը պայքար էին մղում խաղադաշտում, իսկ առաջին կեսի ընթացքում գողություն էր կատարվում նրանց հանդերձարաններում: Ինչպես տեղեկացրին ֆուտբոլի ֆեդերացիայից, «ճարպիկ» բաղանջիները ջարդելով լուսամուտներից մեկի ապակին, ներխուժել էին 2 թիմերի հանդերձարաններ, հանգիստ խղճով մաքրազարդել ոչ միայն ֆուտբոլիստների գրպանները (խաղացողներից շատերը նոր էին աշխատավարձ ստացել), այլեւ պայուսակների մեջ լցնելով կաշվե բաճկոններ, թանկարժեք այլ հագուստներ ու իրեր, նախնական հաշվարկներով, իրենց հետ տարել ավելի քան 2 միլիոն արժողությամբ ապրանքներ:

Մրցաշարային աղյուսակը ապրիլի 17-ի դրությամբ

	Մ	Խ	Հ	Ո	Պ	Գ
1. ՀՄՄ-ՖԻՄԱ	4	2	2	0	0	9-1
2. Արարատ	4	2	2	0	0	8-0
3. Շիրակ	4	2	2	0	0	7-1
4. Երազանք	4	2	2	0	0	7-4
5. Բանանց	2	1	1	0	0	6-0
6. ՀԱՇՄ	2	1	1	0	0	3-0
7. Կանազ	2	2	1	0	1	5-5
8. Զվարթնոց	2	2	1	0	1	3-3
9. Կոտայք	2	2	1	0	1	2-2
10. Ցեմենտ	1	2	0	1	1	0-2
11. Նաիրիտ	1	2	0	1	1	0-4
12. Վան	0	2	0	0	2	1-3
13. Քասախ	0	2	0	0	2	2-8
14. Իմորլս	0	2	0	0	2	1-8
15. Մալաթ.-Կիլիկ	0	2	0	0	2	0-13

13-ամյա շախմատիստն ավագ տարիքային խմբի հաղթող

Ավարտվեցին շախմատի ՀՀ աղջիկների եւ պատանիների տարբեր տարիքային խմբերի առաջնությունները:

Երեւանցի 13-ամյա Կարեն Ասրյանը, հանդես գալով ոչ թե մինչեւ 14 տարեկան, այլ ավագ տարիքային խմբի շախմատիստների մրցաշարում, հասավ փայլուն հաջողության: 9 հնարավորից վաստակելով 8 միավոր, շնորհաշատ պատանին, որը վարպետության թեկնածու է դարձել դեռ 9 տարեկան հասակում, վստահորեն գրավեց առաջին տեղը եւ հռչակվեց մինչեւ 18 տարեկան շախմատիստների Հայաստանի չեմպիոն: 2-րդ մրցանակակիրը, Երեւանցի վարպետության թեկնածու Լեւոն Ալթունյանը հաղթողից հետ մնաց մեկ միավորով: 3–5 տեղերը բաժանեցին վարպետության թեկնածուներ Վիգեն Միրումյանը, Վահե Ալեքսանյանը եւ Սմբատ Շահզադյանը (բոլորն էլ երեւանցի), որոնք վաստակել են 6-ական միավոր: Գործակիցների շնորհիվ 3-րդ մրցանակակիր դարձավ Վիգեն Միրումյանը:

Մինչեւ 14 տարեկան պատանիների առաջնությունում մրցակցությունից դուրս էր երեւանցի վարպետության թեկնածու Անդրանիկ Մաթիկոզյանը, որը 9 հանդիպումներում ընդամենը կես միավոր կորցրեց եւ 1,5 միավորով առաջ անցավ 2-րդ մրցանակակրից՝ Լեւոն Արոնյանից (Երեւան): 3-րդ տեղը բաժին հասավ Տիգրան Գասպարյանին (Երեւան, 6,5 միավոր):

Աղջիկների առաջնությունում 3-րդ տարին անընդմեջ չեմպիոնի կոչումը նվաճեց երեւանցի վարպետության թեկնածու Արուսյակ Գրիգորյանը, որը 9 հնարավորից վաստակեց 7,5 միավոր: 2–5 տեղերը 6,5-ական միավորով բաժանեցին Նաիրա Մովսիսյանը (Երեւան, գործակիցներով՝ 2-րդ տեղ), Արմինե Անդրեասյանը (Երեւան, 3-րդ տեղ), Նարինե Տեր-Սահակյանը (Գյումրի) եւ Նելլի Աղինյանը (Երեւան): ■

ԱԶԳ - ՄԱՐԶԱԿԱՆ

«Լիմոժ»-ի մեծ հաղթանակը «Ռեալ»-ի նկատմամբ

Եվրոպական երկրների բասկետբոլի տղամարդկանց չեմպիոնների գավաթի խաղարկությունն ամենահեղինակավոր մրցաշարերից մեկն է: Գավաթը խաղարկվում է 1958 թվականից եւ առաջին տարիներին ուղեկցվում էր նախկին ԽՍՀՄ թիմերի հաջողությամբ:

Հետագայում առաջին պլան դուրս եկան բասկետբոլային այնպիսի խոշոր տերություններ, ինչպիսիք են Իսպանիան, Հարավսլավիան, Իտալիան:

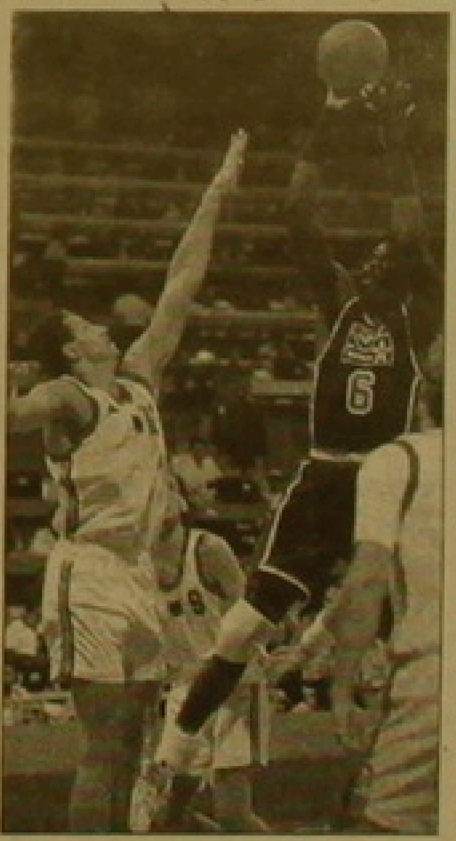

1958-ԲՄԱ (Ռիգա)
1959-ԲՄԱ (Ռիգա)
1960-ԲՄԱ (Ռիգա).
1961-ԲԿՄԱ (Մոսկվա)
1962-Դինամո (Թբիլիսի).
1963-ԲԿՄԱ (Մոսկվա)
1964-«Ռեալ»(Մադրիդ)
1965-«Ռեալ»(Մադրիդ)
1966-«Սիմենտալ» (Միլան)
1967-«Ռեալ»(Մադրիդ)
1968-«Ռեալ»(Մադրիդ)
1969-ԲԿՄԱ (Մոսկվա)
1970-«Իգնիս» (Վարեզե, Իտալիա)
1971-ԲԿՄԱ (Մոսկվա)
1972-«Իգնիս» (Վարեզե)
1973-«Իգնիս» (Վարեզե)
1974-«Ռեալ»(Մադրիդ)
1975-«Իգնիս» (Վարեզե)
1976-«Իգնիս» (Վարեզե)
1977-«Մակկաբի» (Թել-Ավիվ)
1978-«Ռեալ»(Մադրիդ)
1979-«Բոսնա» (Սարաեւո)
1978-«Ռեալ»(Մադրիդ)
1981-«Մակկաբի» (Թել-Ավիվ)
1982-ՍԿԱՎՈԼԻՆԻ (Կանտու, Իտալիա)
1983-«Ֆորդ» (Կանտու)
1984-«Բանկո դի Ռոմա»
1985-«Ցիբոնա» (Զագրեբ)
1986-«Ցիբոնա» (Զագրեբ)
1987-«Տրասեր» (Միլան)
1988-«Տրասեր» (Միլան)
1989-«Յուգո Սպլիտ»
1990-«Յուգո Սպլիտ»
1991-«Պոփ-84» (Սպլիտ)
1992-«Պարտիզան» (Բելգրադ)

Հերթական 36-րդ խաղարկության խառը եզրափակիչ փուլի խմբային մրցաշարերի աղյուսակները

Ա խումբ

	Հ	Պ
1. ՊԱՕԿ (Հունաստան)	8	4
2. «Լիմոժ» (Ֆրանսիա)	7	5
3. «Սկավոլինի» (Իտալիա)	7	5
4. «Վիրտուս Պալ» (Իտալ.)	6	6
5. «Յուվենտուդ» (Իսպան.)	6	6
6. «Ցիբոնա» (Խորվաթիա)	5	7
7. «Մակկաբի» (Իսրայել)	3	9

Բ խումբ

	Հ	Պ
1. «Ռեալ» (Իսպանիա)	12	2
2. «Բենետոն» (Իտալիա)	10	4
3. «Օլիմպիա» (Հունաս.)	8	6
4. «Օրտեզ» (Ֆրանսիա)	8	6
5. «Բայեր 04» (Գերմանիա)	8	6
6. «Զադար» (Խորվաթիա)	5	9
7. «Էստուդիան.» (Իսպան.)	4	10
8. «Մայես Փիլս» (Բելգիա)	1	13

Կիսաեզրափակիչի հանդիպումները ապրիլի 13-ին տեղի ունեցան Աթենքում: Մեծ անակնկալի հեղինակ դարձավ Ֆրանսիայի «Լիմոժ» թիմը, որը լարված պայքարում 62:52 հաշվով հաղթանակ տարավ չեմպիոնների գավաթի յոթակի հաղթող Իսպանիայի «Ռեալ»-ի նկատմամբ: «Ռեալ»-ի կազմում ամենաարդյունավետը Արվիդաս Սաբոնիսն էր (19 միավոր):

Մյուս կիսաեզրափակիչում իտալական «Բենետոն»-ը չափազանց լարված պայքարում հաղթեց հունական ՊԱՕԿ-ին: Հատկանշական է, որ խաղավարտից 15 վայրկյան առաջ հաշիվը հավասար էր 77:77, սակայն հարավսլավացի նշանավոր Տոնի Կուկոչը վճռական նետումով անչափ կարեւոր հաղթանակ բերեց «Բենետոն»-ին:

Եզրափակիչ դուրս եկան «Լիմոժ»-ն ու «Բենետոն»-ը:

ԱՇՈՏ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

Բաժինը վարում է ՍՊԻՐՈՆ ԲԱՂԴԱՍԱՐՅԱՆԸ

Ճեպում

ԱՌԱՆՑ ՍԱՀՄԱՆԻ ԲԺԻՇԿՆԵՐԸ ՀԵՐՔՈՒՄ ԵՆ

Մեր թերթի հինգշաբթի օրվա՝ ապրիլի 15-ի համարում տպագրել էինք ադրբեջանական «Թուրան» գործակալությունից ստացված մի լուր, որ մեզ հաղորդել էր «Սնարք»-ը «Անհայտ է ճելյաբացիների ճակատագիրը» վերնագրով: Այնտեղ մասնավորապես նշվում էր, թե «Բժիշկներ առանց սահմանի կազմակերպությունը հաղորդում է, որ հայերը գերի ընկած կանանց եւ երեխաներին տարել են Ստեփանակերտ եւ Հայաստան»: Թեեւ «Թուրանի» տված լուրի մեջ հստակ չէր, թե հատկապես որտեղի «Բժիշկներ առանց սահմանի» կազմակերպությունն էր այդպիսի կարծիք հայտնել, քանի որ այն ներկայացուցիչներ ունի ինչպես Բաքվում, այնպես էլ Երեւանում, այնուամենայնիվ այս կապակցությամբ խմբագրությունն ստացավ Հայաստանում եւ Ղարաբաղում այդ միջազգային կազմակերպության առաքելության համակարգող դոկտոր Ռենե Լասսասի հետեւյալ գրությունը.

«Անհայտ է ճելյաբացիների ճակատագիրը» հոդվածում դուք նշում եք «Բժիշկներ առանց սահմանի (MSF) կազմակերպությունը, որի համակարգողն եմ ես Լեռնային Ղարաբաղի պատերազմի քաղաքացիական զոհերին օգնող առաքելության գծով: Այդ հոդվածը պարունակում է մեզ առնչվող անստույգ տեղեկություն, որը խնդրում եմ ուղղել: Դուք գրում եք. «Բժիշկներ առանց սահմանի» կազմակերպությունը հաղորդում է, որ հայերը գերի ընկած կանանց եւ երեխաներին տարել են Ստեփանակերտ եւ Հայաստան»: Ես հիմնովին հերքում եմ, թե այդ տեղեկությունն ստացվել է MSF-ից: Մեր բացարձակ կանոնն է արտահայտվել բացառապես այն փաստերի առնչությամբ, որոնց անմիջական վկաներն ենք եղել: MSF-ը Ստեփանակերտում խումբ տեսել է Քելբաջարի շրջանից եկած կանանց եւ երեխաների: Մենք չգիտենք, թե նրանք ինչպես են հասել Ստեփանակերտ: Նախեւառաջ, մենք բնավ չենք խոսում, ինչպես դուք եք անում, «պատանդների» մասին: Խոսքը միջազգային իրավունքի սահմանած շատ ստույգ բնորոշման մասին է: Մենք չգիտենք, թե Լեռնային Ղարաբաղի իշխանությունները նրանց ինչ կարգավիճակ են տվել, եւ MSF-ը չէ, որ պետք է դա վճռի: Երկրորդ, մենք հավաստում ենք, որ այդ մարդկանց տեսել ենք Ստեփանակերտում, սակայն հիմնովին մերժում ենք, թե նրանց տեսել ենք Հայաստանում, ինչպես դուք եք նշում:

MSF-ը Հայաստանում աշխատում է 1988 թ. դեկտեմբերյան երկրաշարժից ի վեր: Ինչ վերաբերում է Լեռնային Ղարաբաղի պատերազմի քաղաքացիական զոհերին օգնող առաքելությանը, մեր խումբը մշտապես տեղում աշխատում է 1992 թ. ապրիլի վերջերից: Այդ աշխատանքը հաճախ կատարվում է ծանր եւ վտանգավոր պայմաններում: Ավելի քան 30 տոննա դեղորայք եւ բուժսարքավորումներ են բաժանվել հիվանդանոցներին եւ գրեթե բոլոր դիսպանսերներին: Մենք մեր առաքելությունը կատարում ենք, լիովին գործակցելով Լեռնային Ղարաբաղի իշխանությունների հետ»: ■

Անկարա

Թուրգուտ Օզալ. «Պատերազմը Հայաստանի դեմ բացառվում է»

Ինչպես հաղորդում է «Ազատություն» կայանը ապրիլի 15-ին, Թուրքիայի նախագահ Թուրգուտ Օզալը կրկին անդրադառնալով Լեռնային Ղարաբաղի եւ Ադրբեջանի միջեւ հակամարտության բորբոքմանը, նշել է, որ Թուրքիան հնարավոր բոլոր միջոցները պետք է ձեռնարկի Ադրբեջանի դեմ հայկական ագրեսիան կասեցնելու ուղղությամբ, սակայն պատերազմը Հայաստանի դեմ բացառվում է: Իր հերթին Մ. Նահանգների Սպիտակ տան խոսնակ ՌԻՉԱՐԴ ԲԱՈՒՉԵՐԸ հանդես է եկել հայտարարությամբ, ուր ասվում է, որ «ԱՄՆ կառավարությունը նախազգուշացնում է միջազգային հանրության անդամ բոլոր երկրներին, որ չի հանդուրժի որեւէ երրորդ երկրի միջամտությունը հայ-ադրբեջանական հակամարտությանը»:

Հայտարարության մեջ նշվում է, որ ԱՄՆ-ը կրկին կոչ է անում հակամարտող կողմերին խաղաղ լուծում գտնել ծառացած հիմնահարցերին: Կայանի մեկնաբանի կարծիքով, հայտարարությունն ուղղված է Թուրքիայի խորհրդարանին, որը պատրաստվում է քննարկել Ադրբեջանի հետ ռազմական դաշինքի կնքման հարցը:

Մյուս կողմից ՄԱԿ-ի Գլխավոր քարտուղար ԲՈՒՏՐՈՍ ՂԱԼԻՆ հայտարարել է, որ հաշվի առնելով Քելբաջարի եւ նրա հարակից շրջանների գրավման ընթացքում զրահատեխնիկայի, մարդկային ուժի մեծաքանակությունը եւ մի շարք այլ գործոններ, պետք է հավաստի համարել Ադրբեջանի այն պնդումները, թե ռազմական գործողությունները Ադրբեջանի դեմ իրականացվում են ոչ միայն Ղարաբաղի ինքնապաշտպանության ուժերի կողմից, այլեւ Հայաստանի զինված ուժերի մասնակցությամբ: ■

Մոսկվա

«Փոխվրեժը» չհաջողվեց

Մոսկվայում մի խումբ ադրբեջանցիներ փորձել են յուրօրինակ «փոխվրեժ» լուծել Ղարաբաղի ռազմաճակատում իրենց հայրենակիցների պարտությունների դիմաց: Սակայն այս անգամ եւս նրանք նահանջել են, կրելով «կենդանի ուժի եւ տեխնիկայի» կորուստներ: Գիշերը Լենինի պողոտայում նկատելով հայաստանյան ավտոմեքենա, ադրբեջանցիները որոշեցին այն ճանապարհին սեղմել իրենց «Ժիգուլիով»: Բայց հայերը հասցրին շրջել իրենց «08»-ը եւ խոյահարեցին հակառակորդի ավտոմեքենան: Հարաբերությունների հետագա պարզումը տեղի ունեցավ հրացանի միջոցով, որի հետեւանքով ծանր վիրավորված երկու ազերիների տարան հիվանդանոց: Սնարք

Պիտեր

Չեչեններ կեղծ ծանուցագրերով

Սանկտ Պետերբուրգի բանկերում կեղծ ծանուցագրերով դրամ ստանալու փորձ արած եւս մի խումբ չեչենների հիասթափություն էր սպասում: Դառը փորձից դաս առած բանկատերերը, որոնք վերջին ժամանակներս մեծ զգուշությամբ են վերաբերվում ֆինանսական փաստաթղթեր ներկայացնող կովկասցիների հետ, մերժեցին Չեչնիայի գործարար շրջանների պատվիրակների պահանջած գումարները: Ռուսաստանի կենտրոնական բանկի գլխավոր վարչության Սանկտ Պետերբուրգի ներկայացուցչի խոսքերով, «դա աղետալի է դառնում. իրենց անկախ հայտարարած չեչեններն այդուհանդերձ կախման մեջ են ռուբլուց եւ ամեն գնով ջանում են հայթայթել այդ ռուբլիները»: Սնարք

Ընդդիմություն

«Ռուսաստանյան միասնություն». Պետական հեղաշրջումը շարունակվում է

«Ռուսաստանյան միասնություն» խորհրդարանային խմբակցությունների բլոկի համակարգողներից մեկը Վլադիմիր Իսակովը պնդում է, թե Ռուսաստանում «շարունակվում է պետական հեղաշրջումը, քանդվում են իշխանության բնականոն սահմանադրական հաստատությունները»: Նախագահին ընդդիմադիր բլոկի մամուլի ասուլիսում Խորհուրդների տանը նա հայտարարեց, որ հանրաքվեի հաջորդ օրն իշխանության համակարգում փոփոխություններ մտցնող փաստաթղթերի ծրար ստորագրելու մասին Բորիս Ելցինի հաղորդումը վկայում է, որ նախագահի համար հանրաքվեն լոկ քաղաքական խաղ է, իսկ «ամբողջ արշավի իսկական նպատակը պետական հեղաշրջումն է»:

Գերագույն խորհրդի պատգամավոր Միխայիլ Աստաֆեւի խոսքերով, բլոկը «դիվանագիտական ուղիներով» տեղեկություն է ստացել այն մասին, որ Վանկուվերի հանդիպման ժամանակ նախագահ Քլինթոնը Ելցինին իբր հավաստիացրել է, թե Արեւմուտքը կաջակցի նրան, անկախ հանրաքվեի արդյունքներից: ԻՖ

Հանրահավաք

Հայաստանի Կոմունիստական կուսակցության կենտրոնական կոմիտեն ապրիլի 17-ին, ժամը 14.00-ին Օպերային թատրոնի հրապարակում հրավիրում է Ձեզ հանրահավաքի:

ՀԿԿ կենտկոմ

Հայտարարություն

«Հայսերվիս» ՍՊ ընկերությունը հայտարարում է, որ սույն թվականի մարտ ամսին քանդվել է Մովսես Խորենացու թիվ 16 (նախկին Սպանդարյանի շրջգործկոմի) շենքում գտնվող իր գրասենյակը: Գողացել են կահույքը, չհրկիզվող պահարանը, ընկերությանը պատկանող բոլոր փաստաթղթերը եւ ամբողջ գույքը:

«Հայսերվիս» ՍՊԸ տնօրեն Ա.Ս. Գալյան

Հայտարարություն

● Շնորհակալություն Ղուկաս Ղուկասյանի անվան պիոներական պալատի տնօրեն տիկին Լաուրա Ավետիսյանին, «ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹՅՈՒՆ» համույթի անձնակազմին, ինչպես նաեւ երեխաների ծնողներին:

● Լիբանանի «ՍՊԻՏԱԿ» մշակութային ընկերությունը հայտարարում է, որ ինքը վճարել է «Գյուս» ձեռնարկության տնօրեն պ. Նորիկ Սարաֆյանին 39 հոգու (մեծ մասամբ երեխաներ) Երեւան-Բեյրութ-Երեւան ճանապարհածախսը, տաս օրվա նրանց սննդի եւ հյուրանոցի ծախսերը՝ յուրաքանչյուրի համար 490 դոլլար: Ինչպես նաեւ վերոհիշյալ անձին վճարել է 4000 դոլլար համույթի տասնհինգ ելույթի համար:

● Վերջապես, «Սպիտակ» մշակութային ընկերությունը հայտարարում է, որ ոչ մի առնչություն չի ունեցել այն կանխիկ նվիրատվությունների հետ, որոնք տրվել են խմբին առանձին երկրպագուների կողմից:

Լիբանանի «Սպիտակ» մշակութային ընկերություն

Լուրերի Հոսք

Առողջարանների բազմատիպ ուղեգրեր

Սոչիի առողջարանների աշխատողները, որոնք ներկայումս պայքարում են յուրաքանչյուր հանգստացողի համար, հրաժարվում են նախորդ տարիներին ստեղծված շատ ստերեոտիպերից: Քաղաքի վարչակազմի ղեկավարի տեղակալ Վյաչեսլավ Կուզնեցովը ՌԻԱ-ի թղթակցին հայտնեց, որ վերացվել են հանգստի կոնկրետ ժամկետները: Ընդունվում են նաեւ հանգստացողներ երեխաների հետ, որոնց համար ստեղծվում են հատուկ ճաշացանկեր: Սնարք

Կեղծ կուպոններ Վրաստանում

Թբիլիսիում հայտնվել են կեղծ կուպոններ: Որպես կանոն, դրամանենգները կամ թվերին զրո են ավելացնում, կամ էլ տպում են տարբեր արժողության միագույն կուպոններ: Իրավիճակը վրացական կուպոնների ներդրման կառավարական հանձնաժողովին ստիպեց թբիլիսցիներին նախազգուշացնել, որ փոխադարձ հաշվարկներ կատարելիս նրանք 5, 10, 50, 100, 500, 1000 կուպոն արժողությամբ թղթադրամները միմյանցից տարբերեն գույնով: Սնարք

Սիգուան ընդունեց իսրայելցի լրագրողների

Վրաստանի վարչապետ Թենգիզ Սիգուան ընդունեց իսրայելցի լրագրողների մի պատվիրակության, որի կազմում կային ռադիոյի եւ մամուլի ներկայացուցիչներ: Այցի նպատակն է պարզել Վրաստանում տեղի ունեցող երեւույթները: Սիգուան պատասխանեց լրագրողների հարցերին, որոնք վերաբերում էին վրաց-աբխազական հակամարտությանը, Սոչիի ռուս-վրացական բանակցությունների արդյունքներին, ինչպես նաեւ Վրաստանի եւ Իսրայելի առաջագա հարաբերություններին: Սնարք

Մրցանակ ամենատգեղ կնոջը

Կազանի «Կին» թերթը մրցույթ է հայտարարել ամենատգեղ կնոջ համար: Գեղեցիկ սեռի այն ներկայացուցիչը, որը իրազեկ ժյուրիին ներկայացնի բնական տգեղների ամենաշատ քանակությունը, կստանա 15 հազար ռուբլի մրցանակ:

Իրար համար չէին

Վոլգոգրադի մարզի Կալաչ ավանի ամուսնական զույգերից մեկը 20 տարվա համատեղ կյանքից հետո բաժանվել է մի հասարակ պատճառով. ամուսինը եւ կինը բախտագուշակից պարզել են, որ իրենք բնավ հարմար չեն միմյանց համար: Սնարք

10 հազար կտրոն յուրաքանչյուր տուժածի

Լիտվայի նախագահ Ալգիրդաս Բրազաուսկասը կարգադրել է որպես նպաստ 10-ական հազար կտրոն հատկացնել այն կանանց, որոնց շրջանային պոլիկլինիկաներից մեկում սխալմամբ վերջերս ներարկել էին [illegible] նպատակներով ստացված անասնաբուժական դեղամիջոցներ: Դրանք ընդունած հիվանդների առողջական վիճակը կտրուկ վատթարացել էր: Սնարք

ԱՐՄԵՆՍԵՔ

«Արմենսեֆ» ընկերությունը առաջարկում է ՀՀ եւ ՌԴ հրատարակվող պարբերականների բաժանորդագրություն:
«Արմենսեֆ» ընկերության հետ կնքված «բաժանորդագրման պայմանագիրը» երաշխավորում է՝

➡ բաժանորդագրված պարբերականների ժամանակին եւ անխափան մատակարարում
➡ պայմանագրի ժամկետը լրանալուց հետո բաժանորդագրման ամբողջ գումարի վերադարձ

Միայն «Արմենսեֆ» ընկերությունը հնարավորություն կտա ամեն օր տեսնել ձեր ներդրումներից ստացվող շահույթը եւ անընդհատ ստանալ ձեր սիրելի պարբերականը, քանի դեռ այն հրատարակվում է:

Մենք աշխատում ենք առանց հանգստյան օրերի:
Աշխատանքային ժամերը՝ ժամը 10:00-ից մինչեւ 17:00:

Մեր հասցեն՝ «Երեբունի-2» հյուրանոց, 314 սենյակ:

PUBLISET

ԱՐԱԳԱ
АССОЦИАЦИЯ ДЕЛОВОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

Ապրիլի 20-ին կազմակերպվում են չվերթներ Երեւան-Սամարղանդ երթուղիով, իսկ ապրիլի 21-ին Երեւան-Չերկասի: Մինչեւ 5 տարեկան երեխաների տոմսն անվճար է: Տոմսերը վաճառվում են Երեւանի կենտրոնական ավիատոմսարկղներում, իսկ թռիչքի օրը՝ օդանավակայանի տոմսարկղներում: Հնարավոր է նաեւ բեռների փոխադրում:

Տեղեկությունների համար զանգահարել 53.72.03 հեռախոսահամարով:

PUBLISET

ԻՆԿՈ

«Ինկո» բաժնետիրական բանկի Հայաստանի մասնաճյուղը կատարում է արագ դրամական փոխանցումներ Դաշնակցային Ռուսաստանից Ուկրաինա, Հայաստանից Ուկրաինա, Ռուսաստանից Հայաստան եւ Հայաստանից Ռուսաստան:
«Ինկո» բաժնետիրական բանկի Հայաստանի մասնաճյուղի հասցեն է՝
Երեւան-10, Վազգեն Սարգսյանի արձան? Վռամշապուհ արքայի (նախկին Անիյան փողոց) 2/8 (1-ին հարկ), հեռախոս 56-59-74, 56-07-51, 56-37-25:

PUBLISET

Հիմնադիր եւ հրատարակիչ՝ «Ազգ» թերթի հիմնադիր խորհուրդ
Գլխավոր խմբագիր ՅԱԿՈԲ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ / հեռ. 521635
Խմբագիր ՅԱԿՈԲ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ / 581841
Տնօրեն ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՐԳՍԵԱՆ / 562863
Apple® Macintosh® համակարգչային շարվածքը «Ազգ» թերթի
Azg armenian daily
Editor H. AVEDIKIAN / phone: 521635
47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 375010
Թերթի ձեւավորման եւ շարադասակների հեղինակ ՊԱՒԵԼ ՂԱԼԼԱՔԵԱՆ

ՀՀ նախարարների խորհրդին առընթեր «Պարբերական» հրատ. տպարան, Երեւան-23 Արշակունյաց 2 · Գրանցման թիվ 65 · Պատվեր 69149 · Տպաքանակ 38 000 · Պատվեր 1492 · Ստորագրված է տպագրության 16.4.1993

digitised by A.R.A.R.@